

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1891. Andra Kammaren. N:o 9.

Onsdagen den 25 februari.

Kl. 7 e. m.

Till fortsatt föredragning anmäldes statsutskottets utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret; och förekom dervid i ordningen

Punkten 22,

som bifölls.

Punkten 23.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att Riksdagen af det redan beviljade anslaget till *förändring af arméns nuvarande gevär till vapen af liten kaliber* måtte på extra stat för år 1892 anvisa 400,000 kronor.

*Angående
anslag till
förändring
af arméns
gevär.*

I en inom Första Kammaren väckt motion (n:o 31) hade herr *F. A. Boström* på anförda skäl hemställt, att af det belopp 1,668,000 kronor, som beviljats för förändring af 1867 års gevär till vapen af liten kaliber, måtte på extra stat för år 1892 anvisas 800,000 kronor.

Utskottet hemställde under förevarande punkt, att med afslag å herr Boströms motion, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts förevarande framställning, Riksdagen måtte, med bifall till denna framställning, till förändring af arméns nuvarande gevär till vapen af liten kaliber på extra stat för år 1892 anvisa ett belopp af 400,000 kronor.

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmäls af herrar *grefve G. Sparre, V. N. Ekenman, R. G. von Hedenberg, friherre B. A. Leijonhufvud, grefve E. C. A. Piper, H. P. P. Tamm, O. V. Odelberg, K. Bohnstedt, F. Boström, G. D. R. Tornérhielm och C. V. von Schulzenheim*, hvilka ansett utskottet bort hemställa, att Riksdagen, med bifall till herr Boströms i ämnet väckta motion, måtte till förändring af arméns nuvarande gevär till vapen af liten kaliber på extra stat för år 1892 anvisa ett belopp af 800,000 kronor.

Efter föredragning af punkten begärdes ordet af

*Angående
anslag till
förändring
af arméns
gevär.
(Forts.)*

Chefen för landförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna, som yttrade: Herr talman, mine herrar! Uti motioneringen till den framställning statsutskottet här gjort, säger utskottet, att utskottet visserligen varit benäget att föreslå anvisande af 800,000 kronor för ändamålet, men då Kongl. Maj:t icke äskat högre belopp än 400,000 kronor, föreställer sig utskottet, att svårighet i ett eller annat afseende måtte förefinnas att under året för ändamålet använda större belopp. Med hänsyn härtill anhåller jag att få påpeka, att när det blef fråga om gevärsförändring, så hemställde Kongl. Maj:t, att 200,000 gevär skulle förändras, och begärde därför ungefär tre och en tredjedels million samt anhöll att genast erhålla 400,000 kronor för att sätta arbetet i gång, oaktadt generalfälttygmästaren ansett, att man kunde börja med 300,000 kronor. Riksdagen biföll Kongl. Maj:ts då gjorda framställning endast på det sätt, att 300,000 kronor för ändamålet anvisades, och sade, att till en början 100,000 gevär skulle förändras, hvartill anslagos 1,668,000 kronor. Detta gjorde, att man måste söka ställa det så, att arbetet icke bedrefs med allt för kraftig fart, och fabrikerne ordnades för en tillverkning, motsvarande 400,000 kronor om året, eller för en årlig förändring af 25,000 gevär. Häraf är klart, att, ehuru väl insågs, att ställningen i fråga om arméns gevär är kritisk, Kongl. Maj:t icke ansåg sig hafva skäl att i år begära ett större anslag, än för ändamålet äskats, oaktadt Kongl. Maj:t naturligtvis inser, att en dylik ökning af anslaget, som nu är i fråga, alltid vore nyttig. När denna motion framkom om beviljande för ifrågavarande ändamål af 800,000 kronor, gjordes en undersökning, i hvilken mån detta belopp kunde användas vid fabrikerne, och denna undersökning har visat, att man genom en liten tillbyggnad på ett par tusen kronor och genom anskaffande af några flera maskiner och användande af nattarbete samt uppdragande af en del utaf tillverkningen — det vill säga af några vissa smärre saker — åt önskilda fabriker i landet, skulle kunna årligen använda 800,000 kronor, synnerligast som, om detta belopp beviljades, en del deraf skulle kunna användas redan detta år. Således finnes icke något, som hindrar att begagna dem, om de beviljas; och krigsstyrelsen kunde icke vara annat än tacksam, om de beviljades. De, som äro intresserade för försvaret, men ville spara på anslaget till kanonerna, hafva nu tillfälle att i stället lemna så mycket mer till gevären. Tillverkningen har nu fortskridit så pass, att i början af året voro 14 å 15 tusen gevär halffärdiga — vid all fabrikation är ju alltid en del halffärdigt — och vid årets slut tror man sig kunna utdela c:a 25,000 gevär. De räcka icke fullt till två fördelningar, och nästa år, med ett anslag af 400,000 kronor, kunna ytterligare 25,000 gevär utdelas. Således skulle då finnas gevär för ungefär tre och en half fördelningar, d. v. s. för halfva armén, ingen reserv af gevär inberäknad. Om anslaget för nästa år höjdes till 800,000 kronor, kunde deremot fem fördelningar beväpnas med gevär af den nya modellen. — Det är endast dessa upplysningar jag velat med föranledande af utskottets framställning i frågan lemna.

Vidare anförde:

Herr Lyttkens: Fastän den motionär, som föreslår beviljande för ifrågavarande ändamål af 800,000 kronor, bär ett namn, som är fanbäraren för det nya systemet, kan jag icke underlåta att säga, att jag i denna fråga har mera förtroende för Kongl. Maj:ts förslag än för denne fanbärare för det nya systemet. Mine herrar, det är väl sant, som krigsministern upplyste, att man kan använda 800,000 kronor. Jag betviflar icke, att man skulle kunna ödelägga mycket mer. Det går nog bra att blifva af med dem. Men det är frågan om en ändamålsenlig och förständig användning. Det kan icke vara rätt att i Eskilstuna, som är en stad med mycken enskild industriell rörelse, locka alla arbetare till detta företag, hvilket skulle ske, om man för användande af dessa 800,000 kronor på ett år forcerade arbetet så, att man skaffade dubbel uppsättning af arbetare för att arbeta natt och dag. För att inom så kort tid förändra så många gevär, finge man dessutom kostnaderna för uppförande af nya tillbyggnader och anskaffande af flere maskiner än der nu befintliga; och sedan man väl sålunda för en tid dragit arbetarne från de enskilda industriidkarne, skulle man vara tvungen att kasta bort dem och lemna dem utan sysselsättning, då de enskilde industriidkarne må hända icke vore i tillfälle att återtaga dem i sitt arbete, sedan de med stora kostnader skaffat sig folk från andra håll. Dylika arbetare tager man icke i hopen eller hvar som helst, ty de äro skickliga arbetare, utbildade specielt i jernindustriens tjänst. Genom att draga dem från de enskilde industriidkarne skulle en kris uppstå för dessa senare; och när denna väl vore med stor kostnad öfvervunnen och gevären snart nog färdiga, skulle man låta arbetarne gå utan att kunna återfå sina förra platser. Då man vet att dessa arbetare hvar som helst i världen kunna finna sin utkomst, ty Eskilstuna är verldsberömdt för sin jernmanufakturindustri, kan man inse, att man på sådant sätt lätteligen drager dem från hemorten och drifver dem till utlandet. Trots de förespeglingar, som skett, och de rykten, som utspridts, att vår östra granne drager ihop arméer för att hota oss, men hvilka rykten jag icke tror på, anser jag det icke vara nödvändigt att forcera gevärsförändring, utan att vi kunna i lugn och fred fortgå med arbetet såsom Kongl. Maj:t från början föreslagit; och jag yrkar därför afslag å herr Boströms motion och bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Ehuru jag anser anslaget till anskaffande af tidsenliga gevär för vår armé vara ett bland de allra nödvändigaste, är jag dock glad att kunna tillstyrka Kongl. Maj:ts förslag i denna fråga.

Herr Lasse Jönsson: Vid förra årets riksdag återopade Kongl. Maj:t generalfälttygmästarens berättelse, att sådana anordningar voro träffade vid våra gevärs- och ammunitionsfabriker, att de skulle kunna tillverka gevär för mer än 300,000 kronor, som då beviljades, och föreslog därför 400,000 kronor att utgå under 1891, för att en utvidgad gevärstillverkning skulle kunna ske. I

*Angående
anslag till
förändring
af arméns
gevär.
(Forts.)*

Angående
anslag till
förändring
af arméns
gevär.
(Forts.)

år säger Kongl. Maj:t, »att de anordningar vid gevärsfaktoriet, som för den pågående gevärsförändringen funnits nödvändiga, *nu* äro fullbordade», och att då angeläget är »att den beslutade gevärsförändringen snarast möjligt genomföres», de för detta ändamål afsedda årliga anslag ej må bestämmas till för små belopp. Således äro Kongl. Maj:t och generalfälttygmästaren fullt ense deri, att 400,000 kronor äro en alldeles tillräcklig summa. Nu kan man icke förtänka krigsministern, om han, då han får se en sådan motion som den ifrågavarande väckt, och då han befarar att Riksdagen skulle hafva en annan uppfattning af frågan än Kongl. Maj:t, vidtager sådana åtgärder, att äfven de ifrågasatta 800,000 kronorna kunna användas, om Riksdagen beviljar dem. Det är klart, att han måste så göra. Men Riksdagen får vara försiktig och icke bevilja sistnämnda belopp, ty deraf skulle svåra följder kunna uppkomma. — Jag läste härom dagen i en tidning, att genom en liten förändring, som skett i gevärsmodellen för användning af det rökfria krutet, arbetet måst vid Eskilstuna så forceras, att man nödgats arbeta äfven om nätterna; och tydligt är, att, om ett beslut fattas, hvarigenom tillverkningen skulle fördubblas, deraf skulle följa betydliga kostnader och användande af ännu flera arbetare, som efter arbetets slut skulle blifva utan sysselsättning.

När både Kongl. Maj:t och generalfälttygmästaren anse 400,000 kronor för ändamålet vara nog, så böra vi enligt min tanke stanna vid denna summa; och jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Herr E. G. Boström: För min del anholder jag om bifall till den i ämnet väckta motionen. Det förslag, som föreligger, gäller en af alla och, såsom vi se, äfven af utskottet, såsom nödvändig erkänd omändring af våra gevär. Alla erkänna också, att ställningen under öfvergångstiden är för armén kritisk nog; och om mobilisering af armén nu skulle ifrågakomma, skulle den blifva tvungen att gå ut med de nuvarande gevären, som äro allt annat än tidsenliga. Då detta behof är klart och erkänt, när medel finnas och då herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet upplyst, att det icke möter några svårigheter att använda det föreslagna högre beloppet på tillfredsställande sätt, så synas mig alla skäl tala för, att vi nu bevilja det. Jag vågar därför anholder om bifall till den väckta motionen.

Herr Sven Nilsson: Det var en intressant upplysning vi erhöilo från statsrådsbänken, då vi fingo veta, att någon undersökning icke varit gjord, huru man skulle kunna få ordnad en ökad gevärstillverkning, innan denna motion framkom till Riksdagen. För mig är det tydligt, att om det syntes regeringen önskvärdt att forcera det påbörjade arbetet, hade man gjort en sådan undersökning redan innan motionen väcktes. Jag kan emellertid deraf förstå, att från regeringens sida det icke synes så brådskande med att öka arbetet med gevärsförändringen.

Jag instämmer i den åsigt, som uttalats af två andra statsutskottsmedlemmar, då de förklarar sig anse, att arbetsstyrkan

vid fabriken icke bör ökas. Jag tror nemligen, att när en gång denna tillverkning upphör, kommer en stor del arbetare att lemnas utan arbete. Men, när så sker, kan det också inträffa, att man använder detta förhållande såsom skäl för nya företag, att man, såsom förut händt vid riksdagen, får höra yttras: vi hafva så många arbetare, vi måste gifva dem sysselsättning, och då hittar man på något annat företag. Jag anser således alla skäl tala för att icke bifalla motionärens förslag, utan yrkar bifall till utskottets hemställan.

*Angående
anslag till
förändring
af arméns
gevär.
(Forts.)*

Herr Ola Bosson Olsson: Jemte det att jag instämmer i hvad de tre ledamöterna från statsutskottet anfört, skall jag be att få framdraga ännu ett annat skäl, det nemligen att i denna kammare mycket sällan varit brukligt att, om en motionär framkommit med ett särskildt förslag rörande någon väsentlig del af statsregleringen, deruti Kongl. Maj:t, såsom här är fallet, begärt en mindre summa, kammaren varit villig att förkasta Kongl. Maj:ts förslag, som man ju haft anledning tro icke vara framlagdt för Riksdagen utan att förut vara väl genomtänkt. Att Riksdagen i ett sådant fall skulle vilja förkasta Kongl. Maj:ts förslag och i stället antaga en enskild motionärs har, det vidhåller jag, mycket sällan förekommit, och jag ber kammaren jemte de skäl, som af de tre statsutskottsledamöterna anförts, jemväl taga detta i beaktande. Jag tror, att det vore mindre lämpligt, att Riksdagen genast skulle vara färdig att antaga en enskild motionärs förslag, som icke har någon egentlig grund för sig, medan man har anledning att tro, att Kongl. Maj:ts är grundadt på goda skäl.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 24.

Med tillstyrkande af hvad Kongl. Maj:t i ämnet föreslagit, hemställde utskottet under *mom. a)*, att Riksdagen måtte till uppförande af ett artillerilaboratorium å Karlsborg bevilja en summa af 76,110 kronor och deraf på extra stat för år 1892 anvisa 25,370 kronor.

*Angående
anslag till ett
artilleri-
laboratorium
å Karlsborg.*

Efter uppläsande af denna utskottets hemställan anförde:

Herr Lasse Jönsson: Som herrarne torde erinra sig, väcktes äfven vid sista riksdagen förslag att å Karlsborg bygga ett förråds-skjul och en artilleri-laboratoriebyggnad, och samma summa, som då för dessa ändamål begärdes, eller 140,110 kronor, begäres äfven nu. Detta Kongl. Maj:ts förslag afslogs då af Riksdagen med den motivering, att dessa byggnader icke vore behöfliga. Då nu Kongl. Maj:t återkom med samma förslag, delades det i statsutskottet i

Angående
anslag till ett
artilleri-
laboratorium
å Karlsborg.
(Forts.)

två punkter, och den öfverenskommelsen träffades, att beviljande af ett extra anslag för uppförande af ett laboratorium å 76,110 kronor skulle tillstyrkas och beloppet fördelas på tre år med 25,370 kronor om året, men att den andra framställningen, om ett anslag af 64,000 kronor till uppförande af ett förrådsskjul, skulle afstyrkas. Derom voro alla utskottets ledamöter öfverens, och af Första Kammarens utskottsledamöter var det icke någon, som reserverade sig. Då nu emellertid, efter hvad jag fått höra, Första Kammaren det oakadt antagit äfven andra punkten, anser jag mig icke heller längre bunden af den öfverenskommelse, vi gjort, utan tager mig friheten yrka afslag också på den första punkten. Jag anser mig skyldig att göra detta, det må gå i den gemensamma voteringen huru som helst. Att förlägga en dylik laboratoriebyggnad i denna fästning, som ännu icke är i så fullfärdigt skick, att den kan gifva tillräckligt skydd, torde icke heller hafva mycket, som talar för sig. Man torde möjligen kunna få en mera lämplig plats att förlägga densamma på.

Jag tager mig friheten yrka afslag.

Chefen för landförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Jag förstod icke riktigt den siste talaren. Skälet för afslag skulle enligt hans mening vara, icke att man ansåge ett laboratorium obehöfligt, utan att herrarne i statsutskottet gjort en öfverenskommelse, hvilken den ena kontrahenten hållit och den andra icke hållit. Jag förstår icke detta, ty Kongl. Maj:t har begärt anslag till ett laboratorium, därför att han anser det ovilkorligen behöfligt, och det är denna fråga, som nu bör pröfvas.

Den siste talaren yttrade dessutom, att han trodde, det Karlsborgs fästning ännu icke vore så färdig, att det kunde vara skäl i att förlägga denna byggnad dit, utan att den borde läggas på någon annan plats. Ja, lägger man den annorstädes, så kostar det lika mycket, och hvad beträffar att fästningen Karlsborg icke är i fullfärdigt skick, tror jag att *den* talaren, liksom många andra, bidragit till att minska de anslag, Kongl. Maj:t begärt för att få den i stånd, och på det sättet kan man ju hålla på så länge som helst. När man nu på en central punkt har en förrådsfästning, sådan som Karlsborg, och det är tydligt, att man någonstädes måste kunna tillverka artilleriammunition, så har det under många år varit krigsstyrelsens sträfvan att få tillverkningen flyttad till Karlsborg från Stockholm. På sistnämnda ställe hafva från gammalt funnits anordnade dylika fabriker, hvilka också i viss grad måste der finnas för anställande af försök och dylikt. Men det är gifvet, att man måste tänka på att undan för undan flytta dem till Karlsborg, der det, såsom vid förra riksdagen upplystes, icke fins någon annan laboratoriebyggnad än ett gammalt dåligt skjul på en ö. Det är således nödvändigt att der få ett laboratorium till stånd, och utskottet, som icke velat bestrida lämpligheten häraf, har utan reservation hemställt om beviljande af anslag till en dylik byggnad, hvarför äfven jag får förorda Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Lyttkens: På sätt den näst siste talaren yttrade, var nog en dylik öfverenskommelse träffad inom utskottsafdelningen, och den är ju på sätt och vis uppfylld derigenom, att Första Kammarens utskottsledamöter icke påyrkat bifall till den senare punkten. Alla på afdelningen ansågo vi, att anslagen borde begränsas så mycket som möjligt och dervid det nödvändigaste gå framför det nödvändiga. Det talades mycket om hvilketdera af dessa båda anslag vore det nödvändigaste, antingen det till ett laboratorium eller det till ett förrådsskjul för en del artillerimateriel, som nu icke kunde komma under tak utan stort besvär, eller ock måste ligga ute och derigenom vara utsatt för att taga skada. Emellertid ansåg man, att med god vilja och något arbete denna materiel skulle kunna inpackas i de gamla förrådshusen, men alla voro vi eniga om, att ett laboratorium vore nödvändigt; och då man sett, huru farligt det är att hafva ett laboratorium nära Stockholm, så voro vi ense om att förlägga det till Karlsborg. Nyligen har varit ett tillbud till eldsvåda vid Marieberg, som, om olyckan varit framme, kunnat åstadkomma alldeles oberäknelig skada, icke blott för egendom, utan ock för människolif. Att hafva ett laboratorium i närheten af Stockholm är så riskabelt, att det aldrig borde vara tillåtet. Första Kammaren må göra hvad den vill och säga ja till hvad den vill, det inverkar icke på min åsigt, att denna laboratoriebyggnad är nödvändig, och då jag sålunda är för både sjelfva saken och att få det nu ifrågavarande laboratoriet förlagdt långt från Stockholm, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Angående anslag till ett artillerilaboratorium å Karlsborg.
(Forts.)

Herr Sven Nilsson: För min del skall jag förena mig uti herr Lasse Jönssons yrkande, och jag har icke några andra skäl att andraga än de, jag anförde på förmiddagen i afseende å det yrkande, jag då gjorde. Det anförda skälet, att det skulle vara så farligt att hafva ammunitionsförråd vid Marieberg, synes, efter de upplysningar, herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet lemnat på en interpellation i fråga derom, icke vara af någon större betydelse och därför är det väl icke så brådt att nu nedlägga dessa kostnader vid Karlsborg, utan torde man ännu kunna se tiden an något litet.

Jag yrkar därför afslag.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. Efter det herr talmannen framställt propositioner i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, bifölls utskottets hemställan.

Under mom. b) hemstälde utskottet, att Kongl. Maj:ts förslag om beviljande af 64,000 kronor till uppförande af ett förrådsskjul å Karlsborg icke måtte af Riksdagen bifallas.

Angående anslag till uppförande af ett förrådsskjul å Karlsborg.

I fråga härom anförde:

*Angående
anslag till
uppförande
af ett förräds-
skjul å
Karlsborg.*

(Forts.)

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Ehuru jag icke vågar hoppas på samma utgång i punkten b) som i punkten a), anser jag mig dock skyldig att framlägga några ytterligare skäl för den kongl. propositionen.

Utskottet säger på sid. 26, åberopande sig på sitt betänkande i fjol, att det synes det så mycket mindre nödigt att å Karlsborg uppföra ett förrädsskjul för förvaring af användbar, ehuru ej fullt tidsenlig artillerimateriel, som »med den mängd byggnader, som finnes inom fästningsområdet, svårighet icke borde vara för handen att på annat sätt utan nybyggnad bereda lämpligare plats för berörda materiel». Verkliga förhållandet är emellertid, att der icke finnas några byggnader, som härtill kunna användas. Der finnes visserligen en mängd byggnader, men hvar och en af dem är upptagen för sitt särskilda ändamål; och hvad särskildt artilleriförråden beträffar, så är der synnerligen trångt om utrymme. Den enda möjlighet, man kan tänka sig, att få denna materiel under tak, vore att sätta in den i en del kasematter under vallarne. Men dessa äro alls icke afsedda till förvaringsrum; under krig måste de användas, men der fuktas alltid så mycket, att man icke kan förvara något der annat än en kortare tid. Så är förhållandet med kasematterna i alla fästningar: sätter man dit trämateriel, så blir den inom kort tid förderfvad.

Den kongl. propositionen i fjol ådagalade skjulets nödvändighet till förvaring af äldre, men användbar artillerimateriel; och generalfälttygmästaren har, såsom framhålles å sid. 25 i utskottets betänkande, i år påpekat, att sedan dess ytterligare artillerimateriel å Karlsborg uppstälts, hvadan skälen för dess uppförande vuxit i styrka. Denna materiel är icke sådan, som endast är afsedd för användning i landstormen. Der fins nog äfven en del dylik materiel, men der fins också bland denna omnämnda artillerimateriel en annan del, som är afsedd att genast användas i andra linien till ammunitionskolonner. Det går nemligen så till i alla länder, att, när man fått en ny artillerimateriel, man använder de gamla ammunitionsvagnarne och dylikt till ammunitionskolonner, som gå en mil efter hären. Oaktadt dessa fordon nu äro äldre och tyngre, så måste man använda dem, ty man har icke råd att sätta upp nya linier med ny materiel. Det är vackert så, att man kan få ny materiel till den första. Meningen är nu, att vid Karlsborg skall förvaras materiel till 8 ammunitionskolonner, $\frac{1}{2}$ till artilleriammunitionskolonner och $\frac{1}{2}$ till infanteriammunitionskolonner, det vill säga sammanlagdt omkring 160 vagnar. Artilleriammunitionsvagnarne äro sådana, som höra till 1831 års modell och som för några år sedan flyttades ned till andra linien; infanteriammunitionsvagnarne åter äro sådana äldre vagnar, som nu skola förändras för ammunitionskolonnerna och ersättas med nya enligt det anslag, som här nyss beviljats. Få nu dessa fordon, som äro af trä, försedda med trähjul o. s. v., stå 8 å 10 år utan tak i regn och dylikt, rötas de upp, och då får man skaffa nya. Jag kan således icke finna, att man gör någon besparing genom att uppskjuta skjulets bebyggande.

Herr Edelstam: Jag hade just tänkt att få lemna de upplysningar, som herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet nyss lemnat; och ehuru icke någon af utskottets medlemmar reserverat sig mot det förslag, som utskottet framlagt för kammaren, anhåller jag likväl att få framställa yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts proposition i samma punkt.

På sätt herr statsrådet nyss anmärkte, är en stor del eller rättare nästan alla af dessa ammunitionsvagnar, som skola förvaras å Karlsborg, sådana, som äro fullt användbara, och höra till större delen till de förut befintliga infanteriammunitionsvagnar, som enligt Riksdagens egna beslut — deribland äfven ett beslut i dag — skola förändras för att användas för ammunitionskolonnerna i fält. Skall man nu skaffa sig nya fordon och reparera de gamla, är det icke så alldeles nödvändigt att bibehålla dem, så att de icke genom att stå ute i ur och skur förfaras.

Vidare ha till Karlsborg kommit atskilliga nya 12-centimeters kanoner, för hvilka icke heller finnes utrymme under tak. Äfven dessa behöfva dock skydd. Jag hemställer till herrarne: när I skaffen eder nya inventarier, söken I icke då ställa dem under tak, så att de icke förstöras? Skola då statens tillhörigheter förvaras sämre, än hvad en enskild person gör med sina?

Jag får därför hemställa om bifall till Kongl. Maj:ts proposition, eller att till uppförande af ett förrådsskjul å Karlsborg må beviljas en summa af 64,000 kronor och deraf på extra stat för år 1892 anvisas 20,630 kronor.

Herr Lasse Jönsson: De upplysningar, som nu lemnats, hafva icke förekommit i den kongl. propositionen hvarken föregående riksdag eller nu, utan der var endast tal om artilleriemateriel, dels positions-, dels fästningsartilleri. Propositionen vid föregående års riksdag upplyste endast, att år 1883 uppbyggdes ett skjul af reservationer å anslaget för artilleriet, att det var tillräckligt en lång tid, men att, då man så småningom anskaffat ny rörlig artilleriemateriel, en del äldre 8- och 10-centimeters framladdningskanoner blifvit öfverflödiga å respektive artilleriregementens stationer, hvadan den måst förflyttas från Göteborg, Landskrona och Kristianstad till Karlsborg. Det är alla de upplysningar, som officiellt förelegat i den kongl. propositionen; der har icke talats om ammunitionsvagnar o. s. v. eller om 12-centimeters kanoner.

Hvad nu beträffar den nyssnämnda artilleriematerielen, så är det högst märkvärdigt, att denna materiel, som, enligt hvad generalfälttygmästaren upplyst, är fullt användbar, ehuru icke alldeles tidsenlig, skall transporteras och läggas upp på ett ställe i stället för att förvaras å de orter, der den skulle begagnas, om någon olycka skulle inträffa. Generalfälttygmästaren upplyser äfven, att till dessa kanoner också finnes ammunition, som är fullt användbar. Det är således antagligt, att, i händelse någon fara skulle uppstå, de med fördel skulle kunna användas, om de i stället för att för-

*Angående
anslag till
uppförande
af ett förråds-
skjul å
Karlsborg.
(Forts.)*

Angående
anslag till
uppförande
af ett förråds-
skjul å
Karlsborg.
(Forts.)

varas på ett ställe lågo några stycken i Kristianstad, i Göteborg, i Landskrona o. s. v. Der nere finnes det folk, som skulle kunna använda dem, beväringen, frivilliga corpser o. s. v., hvilka i farans stund skulle kunna utträta något. Nu skola de i stället samlas på ett ställe och läggas in i ett förrådsskjul; tänk, hvilken villervalla, hvilka hinder skulle uppstå, när de på jernvägarne skulle transporteras hit eller dit! Vore det då icke bättre att stationera dem i landsorten?

Hvad som är ännu mera förvånande är, att här äfven skall finnas ett stort förråd fästningsartilleri, som skulle kunna användas vid våra fästningar. Här talas ju alltid om, att vi hafva för litet fästningsartilleri; äro nu dessa användbara på fästningarna, så må man väl lägga dit dem, äro de det icke, hvarför då åt dem bygga dyrbara förrådshus? Smält då hellre ned dem, så är man af med dem. Jag kan alls icke förstå, hvartill man behöfver denna byggnad, och yrkar därför bifall till hvad utskottet i detta moment hemställt.

Herr Lyttkens: Inom afdelningen diskuterades denna fråga länge nog. Jag erkänner villigt, att jag har mycket litet begrepp om sådana saker, men der upplystes af en person, till hvilken jag har lika så stort förtroende som till någon annan, beträffande positionskanonerna, att de äro så ofantliga pjäser, och att det kräfver så stort arbete att upplägga dem, att man lägger upp dem och låter dem ligga qvar på sina platser och der uppreser provisoriskt skjul öfver hvar och en. När man kommer upp på fästningen, finner man dem sålunda, till skydd för regn o. s. v., hvar och en betäckt af sitt skjul.

Hvad åter de andra kanonerna beträffar, så upplystes det, att det nog skulle vara förenadt med större bekvämlighet att få uppföra ett nytt särskildt förrådsskjul för dem, men då militärer icke, såsom den näst siste talaren, alltid få se på sin egen bekvämlighet, så få de finna sig i att med litet mera arbete instufva dem i andra redan befintliga förrådshus, äfven om det skulle vara litet obehämligt. Här har nemligen blifvit upplyst, att der finnes tillräckligt med förrådshus, om de också icke äro fullt så bekväma, som det nya skulle bli.

För att vi må kunna inskränka så mycket som möjligt på budgeten under denna hufvudtitel, ber jag alltså att i denna punkt få yrka afslag å Kongl. Maj:ts förslag och bifall till utskottets hemställan.

Herr Bratt: Så väl af statsutskottets motivering för afslag på denna punkt som af de talareshörens yttranden, hvilka här uppträdt för utskottets förslag, finner jag, att det verkligen råder en fullkomlig missuppfattning i afseende på *ändamålet* med det här föreslagna förrådsskjulet. Man tror, att meningen framför allt är att deri inrymma »äldre och icke tidsenlig materiel». Man har »hakat upp sig» på ett yttrande i denna rigtning, som verkligen förekom i föregående års statsrådsprotokoll och som ty värr ej sedan blifvit för-

tydligadt. »Här är blott fråga om äldre och tidsenlig materiel» påstås det ofärligen — och så räknar man upp en del gamla kanoner, som man menar på ett mycket enklare sätt än medelst detta förrådsskjul kunde skyddas för väder och vind.

Nu är emellertid, mine herrar, förhållandet det, att här icke är fråga blott om kanoner — ja, icke ens i första handen fråga om sådana — utan den materiel, som statsutskottet gifvit namn af »äldre och icke fullt tidsenlig», tillhör svenska arméns i denna stund befintliga ammunitionskolonner, den hufvudsakliga materiel för dessa kolonnens behof, som svenska armén för närvarande har och med hvilken armén i alla händelser skall rycka i fält vid mobilisering. Men är det skäl, frågar jag, att denna materiel *förfäres* — hvilket ovilkorligen blir följden, om den icke erhåller nödigt förvaringshus.

Då jag icke kan förutsätta, att herrarne skola hafva kännedom om hvaraf denna materiel består, skall jag be att få lemna några upplysningar derom. Centralförrådet på Karlsborg är afsedt att innehålla 3 1/2 artilleriammunitionskolonner och 4 infanteriammunitionskolonner. Hvarje artilleriammunitionskolonn består af 26 fordon, hvarje infanteriammunitionskolonn af 21 fordon. Hvert och ett af artilleriammunitionskolonnernas fordon är bespändt med 6 hästar, alltså hafva kolonnerna ett betydligt antal hästar, hvilkas hela utredning af rid-, anspans- och stallpersedlar måste förvaras på samma ställe som fordonen. På hvarje fordon finnes det — utom ammunitionen, för hvars fortskaffande fordonet i första hand är afsedt — en stor mångfald olika persedlar, som kolonnerna måste föra med sig i fält, dels för eget, dels — och hufvudsakligen — för fältartilleriets, dels slutligen för de andra vapenslagens behof. Alla dessa till kolonnerna hörande persedlar skola förvaras i centralförrådet och måste der *på sådant sätt* förvaras, att dels en eventuel utlemning kan ske ordentligt, säkert och skyndsamt, dels denna materiel — hvars värde jag visserligen icke kan angifva i exakta siffror, men som minst sagdt representerar en summa af flera hundra tusen kronor — icke på något sätt förfäres eller vanvårdas. Åtskilliga af dessa persedlar äro af metall, af jern, af stål o. s. v.; andra äro af läder, såsom t. ex. alla selar, sadlar och ridtyg. Vidare finnas optiska instrument, afståndsmätare och tuber, sjukvårdsattiralj af olika slag o. s. v. Allt detta hör till dessa kolonner och måste noga förvaras och vårdas. Man kan icke lägga alltsammans i en hög på hvart annat — det är ju då klart, att jernpersedlarne rosta, lädret möglar, träet murknar, det yllna malätes o. s. v. — utan hvarje sak måste vara upplagd eller upphängd på sin plats, och det med tillräckligt utrymme för det helas behöfliga vårdande.

Dessa förhållanden hafva må hända icke blifvit i statsrådsprotokollet så fullständigt förklarade, som önskvärdt hade varit. Man fäste sig i fjol i statsutskottet vid ett uttryck om den »äldre, icke fullt tidsenliga» materielen; man har gjort det äfven i år. Förliedet är, då denna fråga debatterades, afgaf jag en förklaring af ungefär liknande innehåll som denna. Men jag kunde icke då

*Angående
anslag till
uppförande
af ett förråds-
skjul å
Karlsborg.
(Forts.)*

Angående
anslag till
uppförande
af ett förråds-
skjul å
Karlsborg.
(Forts.)

yttra mig derom med samma sakkännedom som i år. Ty tillfalligtvis är jag för närvarande tygmästare på Karlsborg. De artilleri-
verkstäder derstädes, i hvilka materiel af nu omförmäldt slag del-
vis redan är tillverkad och delvis ännu i denna stund är under
tillverkning, de stå under mitt personliga befäl; öfver de stora
artilleriförråden på Karlsborg har jag der på stället högsta tillsyn
och ansvar. Jag kan därför göra anspråk på att yttra mig om
dessa förhållanden med särskild sakkännedom. Och med stöd af
denna sakkännedom förklarar jag för herrarne, att det är absolut
nödvändigt, att ett förrådsskjul uppföres för denna dyrbara materiels
förvarande, derest den icke skall komma att förfaras, ty de för-
rådsskjul, som nu finnas, äro icke tillräckliga.

Någon bestämmelse är visserligen, så vidt jag vet, ännu icke
meddelad om hvarest den fästningsmateriel, som redan beviljats
och som nu är under tillverkning för Karlsborgs bestyckning, skall
komma att förvaras; men så vidt jag kan förstå — jag kan natur-
ligtvis icke derom yttra mig bestämdt, då sakens afgörande beror
på högre myndighet — kan den icke komma att inrymmas i något
annat hus än just detta skjul, som också för det ändamålet synes
mig blifva tillräckligt rymligt.

Detta förrådsskjul är därför, jag upprepar det, ur olika syn-
punkter absolut nödvändigt. Och jag beklagar än en gång den
missuppfattning i afseende på husets ändamål, som uppstått och
äfven i statsutskottets motivering influat. Gent emot dem, som
med afseende på denna motivering oaförtligen åberopa statsråds-
protokollet, nödgas jag då uttala, att statsrådsprotokollet i denna
punkt verkligen företer en ofullständighet eller otydlighet, som
jag i sakens eget intresse finner mig pliktig att bestämdt framhålla.

Då jag emellertid ej kan hysa synnerlig förhoppning, att kam-
marens flertal skall emot statsutskottets förslag taga någon afgö-
rande hänsyn till hvad jag, som enskild kammarledamot, meddelat,
skulle jag för min del helst önskat återremiss, öfvertygad som jag
är, att statsutskottet då gjorde en bättre utredning af frågan, än
den utskottet nu åstadkommit, och att utskottet dermed komme
till ett annat resultat; men då Första Kammaren redan anta-
git Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt, och alltså en åter-
remiss blott skulle föranleda statsutskottet att uppmana Andra
Kammaren att fatta sitt beslut, vill jag inskränka mig till att på
de anförda skälen yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Jonsson i Hof: Det börjar blifva litet »kinkigt» för
oss att veta, till hvem vi skola hålla oss beträffande dessa mili-
tära frågor. Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdeparte-
mentet har icke ansett lämpligt att meddela några upplysningar
angående förhållanden, som den nästföregående talaren anförd så-
som huvudsakligt skäl för bifall. Jag vet icke, hvilken af dessa
herrar man mest bör lita på. Men tills vidare åtminstone är jag
böjd att mera lita på herr statsrådet — till dess möjligen den
siste talaren kan komma att ersätta honom på den platsen och då
kan få tillfälle att yttra ett officiellt ord, som vinner mera tilltro.

Men för närvarande håller jag mig till hvad herr statsrådet yttrat och yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Jag skall blott be att få lemna några upplysningar.

Till en början ber jag dervid få hänvisa till föregående års kongl. proposition, i hvilken en redogörelse lemnats med afseende på den föreslagna byggnaden på Karlsborg. Der står det mycket riktigt taladt om »den förut begagnade 8 och 10 cm. framladdningsmaterielen», hvartill finnas projektiler och som bör på lämpligt ställe förvaras. En ledamot af statsutskottet ansåg nu, att man icke borde samla denna materiel på ett enda ställe, utan att det vore bättre att uppställa den på skilda platser, såsom i Landskrona, Kristianstad och Göteborg. Detta är en sak, hvarom man möjligen kan diskutera. Denna materiel är icke afsedd att begagnas i första linien. När nu på de sistnämnda båda ställena, både Kristianstad och Göteborg, artilleriet mobiliseras och marscherar derifrån, äro endast depôtterna kvar; och dessa böra öfvas med den materiel, som de skola hafva i fält, när de skickas fram till första linien. — Det står också i statsrådsprotokollet för förlidet år, att dessa kanoner äro afsedda att begagnas »dels vid fästningars försvar och dels i tillfälliga positioner». Vid alla beräkningar i afseende på landets försvar måste man tänka på dylika tillfälliga positioner, såsom Nyckelön i Mälaren och flera andra. Det är till sådana platser man skickar fram dessa kanoner. Men man kan naturligtvis icke göra det, förr än man ser, hvilken vändning kriget kommer att taga, hvar positionerna bäst skola läggas. Det är därför icke så olämpligt att hafva denna materiel samlad på ett ställe. Hade man två sådana punkter att förvara på, så kunde det ju också gå för sig.

Vidare står det i statsrådsprotokollet för förlidet år: »Dessutom måste, utöfver vid Karlsborg redan befintliga ammunitionskolonner med tillhörande utredning, derstädes jemväl uppställas ännu flera dylika kolonner i den mån de blefvo färdiga, men äfven härför sagnades nödigt utrymme». Det är visserligen sant, att det kunnat stå utförligare om denna sak — det är icke svårt att skriva många sidor om ammunitionskolonner — men det står dock klart och tydligt, att den föreslagna byggnaden vore afsedd att inrymma dessa kolonner. Och det är dessa jag tagit mig friheten redogöra för; de bestå af äldre, brukbar materiel. Hvad åter beträffar de fästningsartilleripjeser, om hvilka också voterats i dag, så vore det icke meningen att inrymma dem i detta förrådsskjul. Det kan komma att behövas andra platser för deras förvarande.

En talare nämnde, att man brukar bygga särskilda skjul öfver dessa positionskanoner. Det var förmodligen en förväxling med fästningskanoner, som äro uppställda på vallarne. Öfver dem brukar man bygga särskilda, provisoriska skjul, emedan de icke kunna flyttas. Med positionskanoner menar man deremot just sådana, som man kan fortskaffa på landsvägarne från det ena stället till det andra. I allmänhet äro dessa bespända med 8 à 10 hästar.

*Angående
anslag till
uppförande
af ett förråds-
skjul å
Karlsborg.
(Forts.)*

Angående
anslag till
uppförande
af ett förråds-
skjul å
Karlsborg.
(Forts.)

Det är något midt emellan fältartilleri och fästningsartilleri. Med Riksdagens medverkan har ganska betydlig sådan materiel anskaffats med hänsyn till de tillfälliga positioner, som man måste hafva i saknad af landfästningar.

Som sagdt, dessa förhållanden hade kunnat framställas utförligare; men jag tror icke, att luckorna kunna anses vara så stora, att man icke med godt samvete kan bevilja detta anslag, om man blott vill.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels*, i enlighet med herr Edelstams yrkande, på afslag å utskottets hemställan och bifall i stället till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och fann herr talmannen den förra propositionen hafva blifvit besvarad med öfvervägande ja. Votering blef emellertid begärd och företogs enligt följande, nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt under mom. b) af 24:de punkten i utlåtandet n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts förslag i ämnet.

Omröstningen visade 134 ja mot 61 nej; varande sålunda utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Angående
anslag till
uppförande af
ett kasern-
etablissemang
i Jemtland.

Punkten 25.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att till ett kasern-etablissemang i Jemtland för en artilleridivision bevilja 381,300 kronor, att med 41,300 kronor utgå på extra stat för år 1892 och med återstående beloppet gäldas från reservationerna å anslaget till värfvade garnisonerade truppers rekrytering och aflöning, men hemställde utskottet i förevarande punkt, att denna Kongl. Maj:ts framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Efter föredragning af punkten begärdes ordet af

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna, som yttrade: Frågan om uppförande af ett artillerieta-blissemang i Jemtland är nu framme för tredje gången. Den har

visserligen icke förut rönt någon framgång i riksdagen, men då jag anser den vara af stor vikt, har jag hemställt hos Kongl. Maj:t, att den måtte å nyo framläggas.

Utskottet säger, att, då det väntar ett nytt härordningsförslag, det ansett, att frågan bör tills vidare anstå. Jag kan för min del icke godkänna det skäl, som utskottet sålunda anført. Ty jag kan icke förstå, hvad det nu föreslagna artillerietablissemnet har att göra med det nya härordningsförslaget, annat än under den förut-sättningen, att ett härordningsförslag framkommer, som icke har något fältartilleri i Norrland. Men om man anser, att det är viktigt att hafva fältartilleri närmare gränsen än 100 mil, då kan frågan lösas utan afseende på härordningen. Det ligger nu visserligen artilleri i Hernösand, men detta är ofullständigt både i afseende å styrka, utredning, öfningslokaler o. s. v. Att det således skall finnas fältartilleri i Norrland, torde vara gifvet; att det skall vara ganska många batterier, åtminstone flera än två, torde äfven vara gifvet; och i alla härordningsförslag har det förutsatts sex sådana. Då är frågan: hvar skall detta artilleri ligga? Den frågan debatterades synnerligen utförligt i fjol, och min öfvertygelse är, att det bör ligga i Östersund. Jag skall icke uppehålla herrarne lika länge som i fjol genom att lemna bevis för detta mitt påstå-ende, utan vill endast påpeka, att militära och parlamentariska komitéer och utskott uttalat sig därför åren 1875, 1877, 1878 och 1882, att Kongl. Maj:t föreslagit det 1884, 1885, 1889, 1890 och 1891, samt att chefen för generalstaben i särskilda utlåtanden 1887 och 1890 förklarar, att Östersund enligt hans uppfattning på framställda skäl är den rätta platsen för det ifrågasattade etablissementet, äfvensom att jag muntligen underhandlat i denna fråga med de generalspersoner, som nu handlagt frågan om ny härordning, och att de alla voro ense derom, att Östersund vore den lämpligaste platsen. Jag tror därför, att den frågan är temligen utredd, att etablissementet bör dit förläggas. Här finnes dock en och annan, som anser, att detsamma bör förläggas längre norr ut, exempelvis i Boden. Om nu denna invändning framställes för att slippa lägga det i Östersund, är en sak, som jag icke vet. Men om man förutsätter, att det bör förläggas i Boden, så torde man böra medgifva, att det icke kan förläggas dit, utan att denna ort blifvit befäst. Således får man vänta med den saken, till dess man erhållit befästningar vid Boden. Och äfven då kan man icke gerna lägga dit mer än två batterier, och då måste de andra fyra ligga på något annat ställe, och detta blir då Östersund. Och byggnaderna vid det ifrågasatta etablissementet äro så beräknade, att man kan öka på det, så att det blir lämpligt äfven för fyra, och sedan för sex batterier, utan att någon af de nu uppförda byggnaderna blir öfverflödiga.

Jag vill äfven anföra ett annat skäl för nödvändigheten af att förlägga det norrländska fältartilleriet i Östersund i stället för Boden. Hvilken härordning vi än hafva, måste vi vid artilleriet lika väl som vid infanteriet till icke obetydlig del begagna beväring. Men i trakten omkring Boden finnes icke mer beväring än som behöfves

*Angående
anslag till
uppförande
af ett kasern-
etablissemnt
i Jemtland.
(Forts.)*

Angående
anslag till
uppförande
af ett kasern-
etablissemang
i Jemtland.
(Forts.)

för infanteriet, och det blir till och med svårt att erhålla tillräckligt med beväring för detta, därför att befolkningen är så gles. Man kan därför i Norrland icke skaffa så mycket beväring, att den räcker till äfven för specialvapnen, annat än i de mera folkrika provinserna, Jemtland och Vesternorrland.

Jag ber vidare att få framhålla en annan sak. Distansen från Östersund till gränsen är ungefär densamma, som Vendes artilleri har, om det skall samlas till Mälardalen.

Jag ber att ytterligare få tillägga ett skäl, som har lika stor kraft, hvilken härordning vi än hafva. Vi måste i hvarje fall ställa så till, att så mycket som möjligt af de militära öfningarna försiggår på vintern, och detta är af så mycket större vigt i Sverige, der sommaren är så kort. Man bör därför göra det militära arbetet till vinterarbete, i den mån det kan ske, och detta är möjligt, särskildt hvad beträffar en del af rekrytarbetet, men härtill behöfvas kanoner, som man därför bör söka skaffa i tid.

Jag skall emellertid icke upprepa de långa diskussioner, som förut hållits angående nödvändigheten att få dessa tvenne batterier uppsatta, hvilka för 20 år sedan blefvo beslutade, utan vill endast påpeka, att fältartilleriet vinner i betydelse år ifrån år. Herrarne känna förmodligen till, att Frankrike högst betydligt har utvidgat sitt fältartilleri, och att Tyskland i detta afseende har följt dess exempel. Och finnes det något land, som behöfver ett godt fältartilleri, så är det väl Sverige, i betraktande af det stora antal af dess armé, som utgöres af beväring, och allra vigtigast torde det vara i Norrland, der beväringen antagligen kommer att utgöra en ännu större del af armén, och der man dessutom har så goda arilleripositioner.

Jag har ansett mig böra framhålla dessa skäl, som tala för bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Vidare anförde:

Herr Lyttkens: Inom så väl afdelningen som utskottet var den uppfattningen rådande, att det ifrågavarande anslaget icke vore nödvändigt. Man visste dessutom icke med bestämdhet, om det skulle blifva åkande batterier eller fotbatterier, som komme att der förläggas, och byggnadernas storlek och beskaffenhet vore ju dock beroende på, huru härmed blefve förhållandet. Då nu detta icke var känt, så ansåg utskottet det vara skäl att dröja, till dess den frågan blefve afgjord, för att man icke skulle bygga för ett ändamål, som sedan möjligen skulle visa sig olämpligt.

På dessa skäl yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr A. Ryding: Det har så många gånger framlagts skäl för att organisera ett särskildt artilleri i Norrland, att derom icke torde vara mycket att säga för dem, som vilja saken. Att åter tala för dem, som icke vilja saken, lönar sig icke. Min åsigt i frågan har jag haft tillfälle att uttala från statsrådsbanken. Jag har icke förstätt dem, som ifrat för inrättande af fotartilleri i Norrland. Jag vet visserligen icke någon, som nu ifrar därför, men

faktum är, att 1871 års riksdag, som bestämde svea artilleriregementes styrka till 10 batterier, på samma gång bestämde, att af dessa tvenne skulle vara fotbatterier och förläggas i Norrland. Ett faktum är således, att det icke är fråga om anslag till mera folk eller mera hästar, än som redan finnes, för den s. k. 5:te divisionen af svea artilleriregemente, och att dessa enligt Riksdagens beslut skola hafva sin förläggningsplats i Norrland, ehuru de ännu icke blifvit dit förlagda af brist på byggnader. Nu har chefen för landförsvarsdepartementet i så fall frångått sin förutvarande åsigt, att han icke ifrar för att bygga för fotbatterier, utan för åkande batterier i Östersund. På grund deraf anhåller jag om bifall till Kongl. Maj:ts förslag, ty hvilket härordningsförslag, som än kommer att blifva antaget, så måste Norrlands försvar bättre tillgodoses än hittills, och dess försvar kan icke tillgodoses utan artilleri. Detta artilleri måste förläggas, icke till en trakt sådan som den vid Boden, utan, för att kunna hastigt mobiliseras, till mera hästrika trakter, således till Jemtland eller Medelpad. Men det artilleri, som skall uppsättas i Norrland, måste också blifva större än endast dessa två batterier och sannolikt komma att uppgå till 5 å 6 batterier. Ett sådant artilleriregemente växer emellertid icke ut på en gång, utan dertill fordras längre tid, så att, om först 2 batterier uppsättas, de öfriga sedermera få uppsättas, så att det slutligen uppgår till sitt bestämda antal. Måne det således icke skulle vara klokt att nu i tid bygga för 2 batterier? Beviljar icke Riksdagen medel till fotbatteriernas förändring till åkande batterier, så blir det fotbatterier, som få flytta dit. Skulle Riksdagen åter besluta en ny arméorganisation, deri inginge åkande batterier, så finge man ändå börja med två sådana. Är det då icke skäl för, att man redan på förhand bygger för dessa? Ett ytterligare skäl därför föreligger deri, att denna byggnad nu skulle kunna företagas med en jemförelsevis ringa ny kostnad för statsverket.

Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herrar *Kardell* och *Bromée* förenade sig häruti.

Herr Lasse Jönsson. Som herrarne veta, och herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet äfven nämnde, har denna fråga flera gånger förelegat till Riksdagens bepröfvande. Sista gången som den förevar, i ungefär samma skick som nu, eller 1885, afslogs den genom gemensam votering med nära 100 rösters öfvervigt, och det visar sig deraf, såväl som genom afslagen vid de tvenne näst föregående riksdagarne, att den har mycket små sympatier inom Riksdagen. Nu har den emellertid å nyo väckts till lif. Inom utskottsafdelningen voro vi ense om att afstyrka förslaget, och inom utskottet var det endast fyra ledamöter från Första Kammaren, som reserverade sig deremot.

Vid frågans behandling inom statsutskottet framställdes en fråga till ordföranden i den nu församlade s. k. generalskomitén och denna fråga lydde så: har komitén fattat beslut om någon plats för det nya artilleriregementet i Norrland? Derpå svarades:

Angående
anslag till
uppförande
af ett kasern-
etablissemang
i Jemtland.
(Forts.)

nej, ingen särskild plats är föreslagen». På ytterligare fråga, om han trodde, att denna plats skulle blifva Östersund, svarade samme ordförande återigen nej. Efter dessa upplysningar, och då man dessutom vet att man i år eller senast nästa år har att förvänta ett nytt härordningsförslag, skulle det verkligen vara märkvärdigt, om Riksdagen skulle vilja i förväg fatta ett beslut, som kan vara beroende af detta förslag. Att Första Kammaren skulle antaga föreliggande förslag, kunde ingen ana. Så har emellertid nu skett; men jag hoppas, att denna kammare icke måtte göra det, emedan man derigenom skulle gå det förväntade stora härordningsförslaget i förväg. I nämnda förslag kommer man att få se både motiv för den ena eller andra platsen och huru stor artilleristyrkan i Norrland bör blifva; och man kan då besluta derom på en gång. Men att nu besluta beviljande af anslag för upprättande af två batterier derstädes skulle endast vara ett lappverk, då ju möjligen nämnda härordningsförslag kommer att visa behof af uppsättande utaf två artilleriregementen i Norrland i stället för ett.

Af de skäl jag nu haft äran anföra kan jag icke vara med om att antaga Kongl. Maj:ts proposition, utan yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Herr Alsterlund: När jag begärde ordet, så var det visserligen icke därför, att jag inbillade mig, att jag skulle kunna med hvad jag nu går att säga inverka på denna kammares majoritet, utan jag gjorde det, emedan jag ansåg mig i egenskap af riksdagsman från Norrbottens län, denna landets yttersta förpost mot norr, skyldig att uttala mina åsikter i denna fråga.

Det har redan förut framhållits, att Riksdagen år 1871 beslöt, att två fotbatterier ur svea artilleriregemente skulle förläggas i Norrland. Tiden, när dessa skulle uppsättas, och stället, hvarest de skulle förläggas, bestämdes dock olyckligtvis icke. Regeringen har flera gånger framkommit med förslag i syfte att sätta detta Riksdagens beslut i verkställighet, men dessa förslag hafva, såsom vi veta, icke vunnit Riksdagens bifall. Föga kunde väl 1871 års Riksdag ana, att 20 år skulle hinna gå förbi utan att det sålunda fattade beslutet skulle hafva verkställts. I Norrland ligger nu, såsom vi veta, och hvilket i öfrigt redan blifvit omnämndt från statsrådsbänken, en del af 9:de batteriet af svea artilleriregemente. Styrkan torde icke utgöras af mera än omkring 40 man. Återstående delen af detta batteri, äfvensom ett andra batteri, som skolat förläggas i Norrland, nemligen det 10:de, finnes i Stockholm, ehuru må hända endast på papperet hvad manskapspersonalen vidkommer. Då nu dessa två batterier äro afsedda för Norrlands försvar, så kunna vi alltså med fog säga, att Norrland icke har något artilleri alls, och denna omständighet är ett tungt vägende skäl för att skyndsammast uppsätta nämnda batterier. Att de icke böra vara fotbatterier, utan åkande, är för mig klart, ty ju svårare terräng artilleriet har för sina manövrer, desto starkare anspann måste det också hafva.

I afseende på platsen, hvarest batterierna böra förläggas, har här i dag framhållits såväl af herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet som af en annan mycket sakkunnig person, på hvars ord — jag är derom öfvertygad — vi alla sätta högt värde, Östersund. Denna ort erbjuder onekligen många fördelar i sådant hänseende. Den står nemligen genom jernvägar i förbindelse dels med kusten, dels med Stockholm och södra Sverige och dels med Norrland, upp till Anundsjö; och då inom några få år stambanan blifvit framdragen till Boden, får den jernvägsförbindelse äfven med sistnämnda plats. Jag kan dock icke alldeles — oaktadt militära auktoriteter talat för Östersund såsom förläggningssort — slita mig lös från den tanken, att åtminstone någon del af det artilleriregemente, som i framlagda förslag föreslagits för Norrland, borde förläggas vid Boden. Jag vill dock säga, att det icke kan komma i fråga att nu dit förlägga vare sig ett eller två batterier, ty Boden lemnar för det närvarande icke härför erforderligt skydd. Platsen måste, på sätt herr krigsministern också yttrat, först befästas och förses med fästningsartilleri; och först då detta skett, kan det blifva fråga om att dit förlägga efter min uppfattning högst ett par batterier. Ett annat mycket tungt och vägande skäl, hvarför man icke bör förlägga till Boden ett helt artilleriregemente är, att beväringstyrkan i Norrland är allt för otillräcklig för att derifrån skulle kunna tagas erforderligt manskap till ett sådant regemente. I utkomna order har icke heller blifvit anbefaldt, att från Vester- och Norrbottens beväringstyrka något manskap skall tilldelas specialvapnen, vare sig kavalleriet, artilleriet eller trängen. Till en artilleristyrka om ett regemente i Boden måste värnpligtige alltså tagas från Jemtlands och Vesternorrlands län eller från södra Norrland. Men att hafva materielen förlagd på ett ställe och manskapet, som skall tjenstgöra vid och sköta densamma, på 40—60 mils afstånd derifrån, det måste väl en hvar finna vara synnerligen olämpligt. Särskildt vill jag framhålla, att ett sådant förhållande i hög grad skulle försena mobiliseringen af regementet, i fall en sådan komme i fråga.

På grund af hvad jag nu anført anhåller jag att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition, så att man så skyndsamt som möjligt må kunna börja med byggandet af etablissementet i Östersund. Denna stad har ju dessutom förklaradt sig villig att under vissa vilkor lemna bidrag till kostnaden för etablissementet, uppgående, om jag ej missminner mig, till en summa af 10,000 kronor. Skulle det sedermera visa sig fördelaktigt och lämpligt att förlägga ett par batterier uppe i Boden, så är det ju ingenting, som lägger hinder i vägen därför. Nödvändigt är det emellertid att icke uppskjuta med utförandet af det för 20 år sedan fattade beslutet om uppsättande af 2 batterier i Norrland. Herr talman! Jag yrkar, som sagdt, bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Jonsson i Hof: Jag skulle mycket väl hafva förstått den siste talarens skäl för sin åsigt, derest Östersunds stad vore befästad eller afsedd att befästas. Ty det af honom anförda skäl

*Angående
anslag till
uppförande
af ett kasern-
etablissement
i Jemtland.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
uppförande
af ett kasern-
etablissemang
i Jemtland.*
(Forts.)

derför, att artilleriet icke skulle läggas till Boden, var just det, att befästningar der i så fall först skulle vara uppförda. Nu förstår jag icke, att trakten af Östersund i detta hänseende är bättre än Boden. Möjligen kunde man tänka sig, att, om dessa batterier förlades upp på Åreskutan, de der utan några befästningar skulle kunna vara skyddade för fiendtliga angrepp. Då så likväl icke är meningen, tror jag därför Boden i detta fall vare lika bra som Östersund. Det kan ju hända, att Jemtland är bättre försedt med hästar och folk till servis för artilleriet än trakten kring Boden, men nog måtte väl äfven i Norrbotten finnas tillräckligt med hästar och folk för två batterier, hvarom här är fråga. Boden är väl i första rummet i fara i händelse af ett blifvande krig, och jag tror därför, att man gör rättast i att vänta med ett fatta beslut i denna fråga, till dess att fullständigt arméorganisationsförslag kommer under afgörande, så att saken dervid kan blifva bättre genomtänkt. Det kan ju då hända, att Boden anses lämpligare än Östersund såsom förläggningssort för dessa batterier.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var slutad. Herr talmannen gaf, enligt de gjorda yrkandena, propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å densamma och bifall till Kongl. Maj:ts framställning i ämnet; och fann herr talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Som votering likväl begärdes, blef nu justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i 25:te punkten af utlåtandet n:r 5, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren, med afslag å utskottets nämnda hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Röstsedlarne uppräknades i vanlig ordning och visade 137 ja och 52 nej; och hade alltså utskottets hemställan af kammaren bifallits.

*Angående
anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*

Punkten 26.

Till fortsättande af *befästningsarbetena vid Karlsborgs hufvudfästning och å Vaberget* hade Kongl. Maj:t på extra stat för år 1892 äskat ett belopp af 200,000 kronor, men hemställde utskottet i föreliggande punkt, att Riksdagen måtte för ifrågavarande ändamål på extra stat för 1892 anvisa ett belopp af 150,000 kronor.

I fråga härom anförde

Chefen för landtförvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Utskottets skäl i denna punkt innefattas i följande: »då riksdagen åren 1888, 1889 och 1890 för ifrågavarande ändamål beviljat 150,000 kronor samt särskild anledning att nu besluta en förhöjning i detta anslag icke förefinnes», så hemställes om beviljande af blott 150,000 kronor.

Chefen för fortifikationen har flera gånger framhållit, att det är en stor misshushållning att bygga med så små anslag som hit-tills skett, och det anföres äfven i statsrådsprotokollet, att chefen för fortifikationen i särskild underdånig skrifvelse den 13 november 1890 påpekat, att sedan arbetena vid Karlsborg kommit att omfatta äfven de viktiga anläggningarne på Vaberget, missförhållandet mellan hvad som bör och kan utföras måste blifva ännu mera i ögonen fallande. Det kan sägas, att detta icke är något nytt skäl; men det är dock ett skäl, som tål att tänka på. Det påpekas vidare i denna skrifvelse, att de s. k. »faux frais» blifva proportionsvis mycket större, när man bygger med så små anslag som 150,000 kronor. Han anför, att, när man bygger för 200,000 à 300,000 kronor, utgöra dessa »faux frais» femton procent, men när byggnadsanslaget blott är 100,000 kronor, uppgå de till 25 procent, och han påvisar, att, om man under nio år bygger för 100,000 kronor, kan man dermed ej utföra mer än om man under 4 år bygger för 200,000 kronor, d. v. s. man inbesparar i och med det större anslaget 100,000 kronor. Under tiden från 1871 till 1875 byggdes på befästningarna vid Karlskrona, Vaxholm, Oskar-Fredriksborg och Karlsborg för ett belopp af omkring en million kronor årligen, deraf för Karlsborg användes trehundratusen kronor årligen. Åren 1876—1879 byggdes vid befästningarna vid Karlskrona och Karlsborg för sammanlagdt 600,000 kronor årligen, hvaraf för Karlsborg användes 250,000 kronor. Sedermera kom en period från 1880—1889, då blott 100,000 kronor årligen beviljades, men detta var i min tanke en stor misshushållning. Sedermera har under tre år beviljats 150,000 kronor. Men det går för långsamt på detta sätt. Och ett skäl, som ovilkorligen påpekar ökning af anslaget, är äfven Vaberget och befästningsarbetena der. Detta skäl är väl ej nytt för i år; men det är dock ett skäl, som påkallar anslagets höjande till åtminstone 200,000 kronor. Första året, då arbeten för Vabergets befästande pågingo, utfördes hufvudsakligen blott förberedande arbeten. Nu hafva arbetena der tagit fart, men man måste alltjemt bygga på två ställen, då en del arbeten å Karlsborg icke kunna uppskjutas, såsom de stora bombfria hvalfven för krut och ammunition. Man måste därför hafva folk på båda ställena och anslaget måste salunda splittras. Jag besökte Vaberget i höstas. I den höga bergsplatån äro redan utsprängda djupa grafvar, och stenen nedkastad på sluttningen, der fienden skulle komma fram, för att dermed försvåra tillträdet. I berget äro vidare sprängda tunlar för förvarande af krut och ammunition samt till bostäder åt befäl, underbefäl och manskap. Från dessa tunlar gå upp kanonbrunnar, i hvilka pansar-

*Angående
anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

lavetter äro afsedda att införas, och hvilka pansarlavetter skola skyddas af pansarsköldar, som lyftas upp, när kanonerna skjuta. Dessa arbeten måste drifvas med åtminstone 100,000 kronor årligen för att något väsentligt skall kunna uträttas. Jag anser derför tillräckligt många skäl tala för, att anslaget icke må sättas under 200,000 kronor.

Vidare yttrades ej. Kammarern biföll utskottets hemställan.

*Om anslag
till minför-
svarsbatteriet
å Kungs-
holmen.*

Punkten 27.

Med tillstyrkande af Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hemställde utskottet under *mom. a)* af förevarande punkt, att Riksdagen måtte, till fullbordande af minförsvarsbatteriet å Kungsholmen, på extra stat för år 1892 bevilja 54,000 kronor,

Efter föredragning af detta ämne anförde:

Herr Bengtsson i Gullåkra: Det är väl icke mycket lönt att yrka afslag å denna punkt af utskottets hemställan, då icke någon af statsutskottets medlemmar reserverat sig deremot. Jag ber dock att härom få yttra några ord.

Jag kan för min del icke inse, att det kan vara skäl att kasta ut de här begärda penningarne för Kungsholmens fästning, som visat sig vara allt för svag för att kunna uträtta något för Karlskronas skyddande. Jag styrkes i denna min uppfattning af herr statsrådets och chefens för landförsvarsdepartementet förklaring till statsrådsprotokollet, der det heter, att »utan ett stormfritt, permanent verk på Aspö och ett dylikt å Tjurkö, hvarigenom stöd skulle beredas åt de sannolikt ganska svaga stridskrafter, som i farans stund kunde disponeras för Karlskronas försvar, det under nuvarande förhållanden vore omöjligt att ens för kortare tid hålla Kungsholmen och trygga staden». Deraf måste man sluta, att det är meningen icke blott att lägga ett nytt fästningsverk å Aspö, utan jemväl ett dylikt å Tjurkö. Har sålunda Kungsholms fästning visat sig så föga betryggande för Karlskrona, att det är nödigt att för detta ändamål anlägga två fästningar till, så kan jag icke anse dessa penningar till Kungsholmens fästnings förstärkande väl använda. Det synes väl då vara mera skäl att ej vidare befästa Kungsholmen, utan att snarare fästa uppmärksamheten vid hvad krigsministern anført i fråga om behovet af nya befästningar för skyddande af Kungsholmen. Mera nödvändigt har jag ansett vara att bygga ett skjul vid Karlsborg för skyddande af materielen derstädes, än att kasta ut mera penningar för denna fästning, som ej kan försvaras. Bättre vore det i min tanke att egna sin omtanke åt det förslag, som föreligger i nästa moment af denna punkt.

Chefen för landförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Med anledning af den siste talarens yttrande hoppas

Om anslag till minförsvarsbatteriet å Kungsholmen.
(Forts.)

jag först och främst, att han kommer att yrka bifall till mom. b, då detta förekommer till behandling, enär han så mycket intresserar sig för att få ett permanent verk å Aspö. Jag vill dock nämna, att nyssnämnda fråga och den, som nu föreligger, äro två skilda saker. För minförsvarsbatteriet å Kungsholmen, som nu är i fråga, redogjordes fullständigt i Kongl. Maj:ts proposition till sistlidne riksdag, hvilken också beviljade 54,500 kronor för ändamålet. Nu är det endast fråga om att fullborda detta minförsvarsbatteri. I anledning af Riksdagens beslut i fjol har Kongl. Maj:t fastställt plan för arbetet, som jag antager redan är påbörjadt. Det torde därför vara skäl att bringa saken till slut. Kungsholmen skall försvara inloppet till Karlskrona, därför anläggas ett pansarbatteri, skyddadt från hafssidan, hvilket batteri skall kunna stoppa fartygen, då de, ett i sänder, inkomma i sundet. De skulle ytterligare hindras genom försänkningar och minor. Men för att icke fienden skulle under natten kunna plocka upp minorerna eller låta sina mindre fartyg spränga bort desamma, bör man anlägga detta minförsvarsbatteri med mindre snabbeldskanoner, som öfveröser fienden med en skur af kulor.

Det permanenta verk, som skulle anläggas å Aspö, har ett annat ändamål, som jag skall söka förklara, då vi komma till mom. b.

Jag tror sålunda icke det finnes något skäl för att vägra anslag för fortsättning af det arbete, hvartill i fjol anvisades medel.

Herr Bengtsson i Gullåkra: Jag förstår nog, att det nu är fråga om en fortsättning af hvad som i fjol beslutades, men jag kan icke erinra mig, att det då talades något om, att man skulle anlägga ännu två nya befästningar, nemligen å Aspö och Tjurkö. Nu är det visserligen sant, att man börjat med arbetena för minförsvarsbatteriet å Kungsholmen, men om man finner, att den väg, som man slagit in på, icke är den rätta, synes det mig vara bättre att vända om på halfva vägen än att fortsätta och kasta ut penningar på ett dylikt företag. Då det nu är nödigt att anlägga två permanenta verk å öarne, tror jag icke det är rätt att fortsätta med anläggningarne å Kungsholmen.

Hvad beträffar huru jag kommer att rösta vid mom. b, så är detta nog litet tvifvelaktigt; men jag får bekänna, att hellre skulle jag rösta för utskottets förslag i mom. b än i denna punkt, om det vore så ytterst nödvändigt att befästa dessa två öar.

Herr Svensson från Karlskrona: Med anledning af talarens på skånebanken anförande ber jag få säga, att de befästningar, som omtalas i statsverkspropositionen, hafva alls icke med föreliggande sak att göra. Jag vill nu icke yttra mig om behöfligheten eller obehöfligheten af dessa befästningar, men jag vill påpeka, huru nödigt det är att fortsätta det arbete, hvartill Riksdagen i fjol beviljade medel. Arbetet är redan påbörjadt, batterier äro anlagda för att skydda minlinierna. En fiendtlig flotta kan icke komma in till Karlskrona annat än mellan Kungsholmen och Aspö.

Om anslag till minförsvarsbatteriet å Kungsholmen.
(Forts.)

Detta inlopp är försvaradt genom minor, och för att kunna komma in måste en fiende sålunda med sina minbåtar eller andra mindre båtar antingen fiska upp minorerna eller genom kontraminering förstöra dem för att bereda öppning för de stora pansarfartygen. Men för att kunna försvara dessa minlinier, är det nödvändigt att hafva snabbskjutande kanoner, som icke behöfva vara af någon gröfre kaliber, endast tillräckligt starka för att förstöra de små båtar, som den fiendtliga flottan komme att använda för minorernas förstörande.

För min del kan jag icke annat än på det varmaste yrka bifall till statsutskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad och efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition, biföll kamraren utskottets hemställan.

Angående anslag till påbörjande af ett permanent verk å Aspö.

Under mom. b) hemställde utskottet, i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag, att Riksdagen måtte till påbörjande af ett permanent verk å Aspö, på extra stat för år 1892 bevilja 106,000 kronor.

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herrar *Sven Nilsson, O. Jonsson* i Hof, *Lasse Jönsson, A. Persson* i Mörap, *N. Petersson* i Runtorp, *P. Andersson* i Högkil, *Gunnar Eriksson, P. Ersson* i Vestlandaholm, *I. Lyttkens, C. Persson* i Stallerhult, *A. G. Anderson* i Himmelsby och *A. G. Gyllensvärd*, hvilka ansett utskottet bort hemställa om afslag å Kongl. Maj:ts framställning i detta ämne.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Petersson i Runtorp: Såsom af utskottets utlåtande framgår, har jag reserverat mig mot utskottets förslag i denna punkt, och jag skall därför redogöra för skälen dertill. Jag vill naturligtvis icke i någon mån motsätta mig ett starkt försvar beträffande en så vigtig punkt som Karlskrona, men då jag varit i tillfälle att se anläggningarne derstädes, vill jag likväl uttala min åsigt derom, dock villigt erkännande, att jag icke har några strategiska anspråk.

En talare har nyss nämnt, att man borde sluta att anlägga befästningar å Kungsholmen; det vore onödigt att lägga ned penningar der. Jag ville icke inlåta mig på denna sak, emedan jag trodde det icke var allvarligt, och att ingen skulle bry sig om dylika invändningar, hvilket också utgången nyss visade. Jag må dock säga, att Kungsholmens fästning är respektabel, ofantligt kostbar och alls icke något narri, hvarför det icke borde kunna komma i fråga att öfvergifva den. Men deremot kan jag icke förstå, att man skulle behöfva befästa den nu ifrågavarande ön Aspö; ty då Kungsholmens kanoner, åtminstone de flesta, ligga rigtade på denna ö, kan en fiende icke vara nog tokig att försöka gå öfver densamma

för att komma åt staden, flottstationen eller fästningen, hvilket vore detsamma som att så godt som direkt krypa in i fästningens kanoner. Ifrågavarande holme är nästan alldeles platt, så att en fiende der icke har något det ringaste skydd, och vid sådant förhållande bör det vara lätt att inse, att vi äro tillräckligt försvarade, när vi hafva Kungsholmens fästning alldeles i närheten. Jag för min del är öfvertygad om, att icke någon fläck i hela landet är så väl försvarad som just Aspö, och därför anser jag, att vi kunna använda dessa pengar bättre än till befästande af ifrågavarande plats. Tjurkö, som ligger i närheten af Aspö, är deremot icke lika väl försvarad, ty den är något bergig och kan derigenom lemna en fiende mera skydd än Aspö. Jag kan för öfrigt icke förstå, hur man kan tänka sig, att en fiende skall kunna föra i land på Aspö sådana tunga pjäser, som nu för tiden erfordras för att beskjuta en fästning, ständigt utsatt, såsom han måste vara, för elden från Kungsholmens kanoner. Möjligen skulle han under nattens mörker kunna landstiga med litet fotfolk, men det vore också allt.

Jag vill gerna vara med om att tillsläppa nödiga medel till vårt försvars stärkande, men jag kan icke fatta, att det kan vara nödvändigt att förlägga en fästning på Aspö. Deremot erkänner jag villigt, att Karlskrona till följd af sin ganska vidsträckta skärgård är i behof af befästningar på åtskilliga andra platser, hvilka icke, såsom förhållandet är med Aspö, äro skyddade af Kungsholmens fästning, utan ligga temligen blottade för en annalkande fiende.

På grund af hvad jag nu yttrat anhåller jag om afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Chefen för landförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Oaktadt den siste värde talarens mördande kritik öfver Kongl. Maj:ts och chefens för fortifikationen förslag om anläggande af ett permanent verk på Aspö, kan jag icke underlåta att taga kammarens uppmärksamhet något i anspråk för att söka klargöra saken.

Jag får då först och i allra största korthet göra en liten beskrifning öfver Karlskronas inlopp och läge. Denna stad vetter, såsom bekant, mot söder och har en stor redd, omgifven af en hel rad af öar. Först bland dessa kommer Hästholmen, der ett litet inlopp finnes, derefter Hasslö, Aspö och Kungsholmen, hvarest hufvudinloppet går, och sedermera längre åt sidan Tjurkö och Storkö. Alla dessa öar ligga likasom i en krans utanför Karlskrona och de närmaste, nemligen Hasslö och Tjurkö, befinna sig på ett afstånd af 13,000 fot eller ungefär en och en half fjerding väg från staden. När nu Kungsholmens fästning, hvilken, såsom nyss blifvit nämndt, är en mycket god fästning, anlades, var det egentligen fråga om att mota seglande fartyg med slätborrade kanoner, och då uppfylde fästningen väl sitt ändamål. Dessa fartyg kunde visserligen uppehålla sig i en större mängd utanför fästningen för att beskjuta densamma, men de kunde icke komma igenom sunden, stängda förmedelst flottor och dessutom skyddade af kanonerna bakom fästningens vallar. Förhållandena hafva dock

*Angående
anslag till
påbörjande
af ett perman-
ent verk å
Aspö.
(Forts.)*

Angående
anslag till
påbörjande
af ett perma-
nent verk å

Aspö.
(Forts.)

sedan den tiden icke obetydligt förändrats till följd af den moderna krigsteknikens framsteg. Nu har man icke längre att göra med dessa seglande skepp, utan med pansarkolossoer, som gå med ånga och hafva refflade kanoner. För att göra ytterligare ett tillägg rörande dessa träskepp, som fordom användes, vill jag endast säga, att om de också mot förmodan hade kunnat landsätta trupper på ifrågavarande öar, så kunde deras slätborrade kanoner likväl icke nå fram till Karlskrona, så länge sunden icke voro genombrutna. Nutidens pansarkolossoer deremot kunna lägga sig på ända till 8 å 10,000 fots afstånd från Kungsholmens fästning och derifrån öfverösa densamma med sina projektiler. Det är därför icke sagdt att fästningen skall falla, men då den icke kan besvara elden, kan den icke heller fördrifva de fiendtliga fartygen ur deras ställningar. Genom beslutet i föregående moment få vi nu ett tillfredsställande försvar för minorna från Kungsholmen, som hindrar fiendtliga fartyg att komma igenom sunden. Jag tror visserligen, att sunden äro försvarade genom Kungsholmens fästning, men om den fiendtliga flottan är stor, så kan den möjligen hålla så nere fästningens kanoner, att den kan landsätta trupper och haubitzer på någon af öarne. Dessa refflade kanoner kan man nu få temligen lätta, men likväl försedda med en ofantligt stor skottvidd. Om således fienden skulle kunna föra dylika haubitzer i land på t. ex. Aspö, som visst icke är så platt som den föregående talaren förmodade, utan der fienden med tillhjälp af medförda forskansningsmedel mycket väl kan skydda sig för elden från fästningens kanoner, så skulle han genom att derifrån öfverösa fästningen med sina projektiler kunna förskaffa sig inträde genom sunden, intaga fästningen och sedermera äfven Karlskrona stad och varf. Detta vore naturligtvis en den största olycka för landet och den skulle göra det starkaste intryck icke blott på hela vårt folk, utan äfven på den allierade, vi kunna hoppas få i händelse af ett krig, och hvilken beräknat att få begagna Karlskrona för sin flotta.

Det är sålunda af den allra största vigt att genom uppförande af mindre, stormfria verk på dessa öar utanför Karlskrona skydda Kungsholmens fästning, på det att denna i sin ordning må kunna försvara inloppet till Karlskrona. Jag tager också för gifvet, att Kongl. Maj:t undan för undan kommer att framlägga förslag om anläggande af dylika verk på samtliga dessa öar, af hvilka de viktigaste naturligtvis äro Aspö och Tjurkö. Ett sådant verk, anbrindadt i likhet med de af mig nyss beskrifna på Vaberget, har af chefen för fortifikationen beräknats kunna uppföras för omkring 212,000 kronor, förutom kostnaden för pansarlavetterna, hvilken uppskattats till cirka 100,000 kronor. Kostnaden för dylika verks anläggande på samtliga dessa öar skulle således uppgå till öfver en million kronor. Detta är mycket dyrt, men det kan jag ju icke hjälpa. I andra länder har man beviljat lika stora och ännu större summor för dylika ändamål och äfven der visserligen ansett kostnaden mycket dyr, men i alla fall ansett sig tvungen att vidkänna densamma i och för stärkande af landets försvar. Jag kan icke annat än beklaga, att dessa anslag till sjöfästningar förekomma på 4:de

hufvudtiteln och icke på den 5:te, dit de väl egentligen borde höra, men det är nu en gång så ordnad, att 4:de hufvudtiteln får bära alla anslag till befästningar. Sådana verk som det nu föreslagna blifva emellertid nödvändiga till följd af nutidens pansarfartyg och de refflade kanonernas oerhörda skottvidd.

*Angående
anslag till
påbörjande
af ett perma-
nent verk å
Aspö.
(Forts.)*

Herr Lasse Jönsson: Det kan icke annat än göra ett nedslående intryck att så stora summor blifvit gång på gång nedlagda på befästningarne vid Karlskrona. Den ena gången har det föreslagits att taga upp ett sund och fylla de andra, den andra gången att bygga eller fullborda ett verk, den tredje gången att starkt bestycka landfästena m. m. Allt har beviljats. Sedan fästningarne blifvit fullbordade, behöfde man lägga minor i sunden, för att hindra fartyg att segla förbi fästningarne. Då detta blifvit gjordt upplystes, att det gick an för fienden att upptaga dessa minor, och då begärdes anslag till snabbskjutande kanoner, som borde skydda minorna. Detta har också beviljats. Nu trodde man, att dessa befästningar skulle vara temligen fullbordade. Emellertid säger man nu, att om icke öarne befästas, är allt hvad man gjort till ingen nytta. Redan år 1884 gick chefen för fortifikationen in till Kongl. Maj:t och föreslog att Hasslö i främsta rummet borde befästas. Detta afslog dock Kongl. Maj:t. Sedan hvilade frågan tills nu. Nu kommer chefen för fortifikationen och föreslår befästandet af Aspö, och det har Kongl. Maj:t ansett vara nödvändigt. Jag har talat vid personer, som känna bättre till lokalen än jag, och de säga, att Aspö är den plats, som minst behöfver befästas. Det är en ö, som ligger alldeles under skotthåll för fästningen, så att om någon plats är skyddad, så är det Aspö. Men hvar skall det sluta, om den ena ön efter den andra skall befästas? Och hvilka beräkningar hafva uppgjorts beträffande kostnaden för dessa befästningar? Det talas om att befästningarne på detta Aspö icke skulle komma att kosta mer än 212,000 kronor, men då äro pansarlavetterna icke inberäknade, ja, jag tror att äfven inköpet af kanoner icke är medräknadt. Och så fordras det folk till dessa befästningar. Sedan denna ö väl blifvit befästad, kommer det antagligen att blifva tal om Tjurkö, Hasslö och hvad alla dessa öar heta, och det kan gå i oändlighet. Hvarför skall det vare så nödvändigt att nedlägga så mycket arbete och så stora kostnader på Karlskrona? Kan det icke anses vara lika nödvändigt att nedlägga sådant på andra städer, t. ex. Stockholm och öarna deromkring? Det talas icke om, att de öar som ligga i dess närhet böra befästas. Det ser verkligen ut som om det vore fråga om ett stadsintresse, nemligen att behålla så mycket arbetsfolk och rörelse i staden som möjligt. Jag kan icke förklara saken på annat sätt; ty det går för långt. Jag förstår visserligen icke denna fråga så, att jag vågar från krigsvetenskaplig synpunkt betrakta densamma, men ur förnuftets synpunkt kan jag icke finna någon grund för att bevilja det begärda anslaget, hvarför jag yrkar afslag å utskottets förslag och bifall till reservanternas hemställan.

Angående
anslag till
påbörjande
af ett perma-
nent verk å
Aspö.
(Forts.)

Herr A. Ryding: År 1878 tillsattes en komité, som skulle yttra sig om åtgärder, som borde vidtagas för att försvara inloppen till Stockholm, Karlskrona och Göteborg. Jag var medlem af denna komité och jag har således haft tillfälle att studera de olika inloppen och terrängen omkring desamma, hvarför jag tror mig kunna yttra mig med *något* mera sakkännedom om dem, än ett par af de herrar, som här förut uppträdt.

Hvad försvaret af Karlskrona beträffar, har Karlskrona hela redd enligt min uppfattning ett fel, och det är att redden är för litet djup, men deremot mycket bred. Denna redd skiljes från hafvet af flera öar, mellan hvilka inloppen gå. På ömse sidor om hufvudinloppet ligga öarne Tjurkö och Aspö. På andra sidan Aspö är ett inlopp, som för närvarande är fylldt genom försänkningar för att hindra fartyg att gå fram der. Men alla försänkningar kunna plockas upp, om ingen försvarar dem. Komma vi på andra sidan om denna öppning, ligger der en ö, som heter Hasslö. Återigen på andra sidan om Hasslö är ett inlopp, som försvaras af en fästning, som heter Hästholmen. Vänder jag mig på andra sidan Tjurkö, finnes äfven der ett inlopp, som är ganska djupt, men som också är fylldt med försänkningar. På andra sidan ligger en ö, som heter Senoren. Det är således en ganska bred front, som skall försvaras. Den nyssnämnda komitén, hvars arbeten ej äro från i går — frågan om Karlskrona förehadet år 1879 — undersökte dessa inlopp samt uppgjorde förslag och planer till befästningar. Den föreslog anläggande af ett verk på Aspö, ett på Tjurkö och ett på Hasslö. Och skall Karlskrona försvaras, ser jag ingen möjlighet att skydda staden från ett angrepp från sjösidan med mindre dessa tre batterier komma till stånd. När denna komité gjorde upp sitt förslag, nöjde den sig med att föreslå dessa verks och batteriers uppförande hufvudsakligast af jord. Men sedan 1880 har artilleritekniken gjort sådana framsteg, bestyckningen på fartygen blifvit så grof, att man numera icke anser sådana verk tillräckligt starka, utan man har öfvergått till dessa batterier, som sprängas ned i berget och bestyckas med kanoner, som höjas upp ur brunnar tillika med hela skölden, som höljer dem, och, sedan skotten aflossats, gå ned i sina gropar igen, hvarigenom fiendens pansarbrytande kanoner icke kunna komma åt dem annat än då de skjuta. Det är således till följd af artilleriteknikens framsteg som dessa batterier blifvit litet mera komplicerade och således dyrare. Jag får säga, att, efter den lilla kunskap jag har om befästningsväsendet, förundrar det mig att de kunna byggas så billigt som för 212,000 kronor. Jag tycker att de äro som hittade för detta pris.

Batterierna för Aspö hafva enligt min uppfattning tre ändamål, som de skola uppfylla, det ena att tillsammans med Kungsholmens fästning rigta sina kanoner mot hufvudinloppet, det andra att rigta sin eld mot försänkningarne, som ligga på andra sidan om Aspö, och det tredje att hindra fienden att landstiga. Jag har gått ut-efter hela stranden på Aspö och kan försäkra att det är mycket lätt att föra kanoner i land der från sjösidan. Kanonerna äro,

såsom chefen för landtförsvarsdepartementet yttrade, nu för tiden lättare på samma gång som de verka kraftigare. Det är korta haubitzer, som man mycket lätt kan föra i land och mycket lätt kan från öarne använda mot Karlskrona.

Det är ingenting nytt att lägga fästningsverk på Aspö. Ty der har förut legat en mindre fästning vid namn Drottningsskär, ett gammalt bastioneradt verk, som numera är odugligt. Herrarne hafva troligtvis många gånger hört talas om Kungsholmen och Drottningsskär.

Dessutom är den frågan icke så ny att det behöfves verk att försvara öar med, om det finnes flera inlopp förbi en fästning. Det samma har nemligen Riksdagen varit med om och äfven beviljat anslag till dylika befestningar i Stockholms skärgård. Der finnas också två inlopp, Kodjupet och Oxdjupet. Det ena skyddas af Vaxholms fästning, det andra af Oscar-Fredriksborg. Men icke för ty hade den nämnda komitén föreslagit, att för att skydda inloppen anlägga en massa verk, hvartill Riksdagen nu också under flera år lemnat anslag och hvilka verk nu äro fullbordade. Det är af samma grund som dessa verk varit behöfliga som Kongl. Maj:t nu ansett det vara viktigt att påbörja försvaret af inloppen till Karlskrona. Alla sådana verk, som ligga på öar i skärgården, måste fullbordas under fredstid, ty vanligtvis äro dessa öar mycket jordfattiga. Det kan ej tagas jord på öarne, för att bygga bröstvärn tillräckligt tjocka att stå emot kanonerna. Derfor måste de byggas eller åtminstone förberedas i fredstid, om de skola kunna fordras färdiga, då de skola användas.

På grund af hvad jag nu anfört, och på de skäl, som finnas anförda i Kongl. Maj:ts proposition yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Hedin: Jag skall naturligtvis icke inlåta mig på något försök till debatt med de tvenne utan tvifvel sakkunnige ledamöter af statsutskottet, som nyss haft ordet, och af hvilka den ene förklarade, att det ifrågasatta verket på Aspö vore alldeles onödigt och den andre att det vore mindre nödigt, ty jag saknar all insigt i detta ämne.

Den siste talaren yttrade, att det väl icke vore så underligt, att det ifrågavarande verket nu till en början och andra — jag vet icke huru många flera — sedermera komma att behövas. Nej, det kan jag nog tro. Men härmed står något annat i nära samband, som är underligt, och det är för att framhålla detta, som jag begärt ordet.

Chefen för landtförsvarsdepartementet yttrade på förmiddagen: »huru fort komma vi till att befästa Göteborg», om sådana nedsättningar i befestningsanslagen af Riksdagen beslutas, som af statsutskottet, eller reservanterne från denna kammare, föreslagits? Jag kan naturligtvis icke gifva något svar på denna fråga. Men jag tror mig kunna lemna ett bidrag till svar på densamma och detta kan också utgöra ett bidrag till belysning af den frågan, huruvida det allmänna, dagliga talet träffar det rätta, hvilket lägger hela

*Angående
anslag till
påbörjande
af ett perma-
nent verk å
Aspö.
(Forts.)*

Angående
anslag till
påbörjande
af ett permanent verk å
Aspö.
(Forts.)

skulden på Riksdagens sida och ingen del af skulden på regeringen och de militära myndigheterna, om vårt försvarsväsende ännu efter alla ansträngningar befinner sig i ett synnerligen otillfredsställande skick. Det är ett allmänt tal, att Riksdagen allena bär skulden, och det tager ibland synnerligen drastiska uttryck. En ärad ledamot af Första Kammaren, som förr tillhört denna kammare, berättade mig för någon tid sedan, att han dagen förut haft ett samtal med en värd medlem af krigsmagten till vatten, hvilken såsom sin åsigt om den första och angelägnaste af alla försvarsåtgärder yttrade, att Riksdagen borde skjutas ned, därför att den ingenting ville gifva till försvaret. Han berättade denna Diedrich von Menschenkrecks yttrande utan att göra några kommentarier eller yttra någon förtrytelse, och vid tanken på och minnet af ett mycket högt föredöme åhörde jag berättelsen utan förvåning.

Det svar, som tills vidare kan gifvas på chefens för landtförsvarsdepartementet fråga, huru fort vi komma att befästa Göteborg, när man, såsom här skett, ifrågasätter att pruta på befästningsanslagen, skulle lyda så: om Riksdagen får fullt upprigtiga, exakta och fullständiga framställningar om behofven, så är det öfvervägande sannolikhet för, att Riksdagen utan stort uppskof skall bevilja, hvad som verkligen behöfves. Det hände sig år 1869, att Riksdagen för tredje gången afslög en jembörelsevis ganska obetydlig summa, 108,000 kronor, som af Kongl. Maj:t begärdes för att fullfölja och fullborda arbetena å skansen på Hästholmen. Det var tredje gången Kongl. Maj:t fick afslag. Men år 1871 begärde Kongl. Maj:t, tillstyrkte statsutskottet och beviljade Riksdagen en summa af 3,750,000 kronor till befästningar vid Karlskrona hamn och Hvita Krog. Detta anslag, sedermera år 1878 tillökadt med ett belopp af 110,000 kronor, utbetalades under åren 1871—1881, således sammanlagdt 3,860,000 kronor, hvartill ytterligare kommer ett anslag på 70,000 kronor, beviljadt år 1881 till afslutande af befästningarne på Karlskrona landsida. Summan i det hela uppgår således till 3,930,000 kronor. När jag läste chefens för landtförsvarsdepartementet anförande till statsrådsprotokollet, sid. 32, der jag inhemtade att utan nya befästningar först på Aspö och sedermera, efter hvad jag trodde mig finna, äfven på Hasslö och Tjurkö, Karlskrona vid ett fiendtligt anfall skulle befinna sig i öfverhängande fara att inom kort blifva förstördt, måste jag bekänna, äfven om det skulle lända mig till stor skam såsom vittnesbörd om min allt för ringa kunskap i militära saker, att jag blef ytterligt öfverraskad. Jag kan gerna bekänna det, helst som jag är säker på att jag bland de riksdagsgenerationer, som sedan två decennier befolkat dessa bänkar, har ett så stort antal olyckskamrater, att det kanske icke kan antagas hafva funnits ett halft tjog personer i Riksdagen, som i denna sak vetat mera än jag. Jag är säker på, att med några få undantag allesammans trott, att den nämnda summan varit tillräcklig för att åstadkomma ett fullkomligt betryggande försvar för Karlskrona, så långt menskligt förutseende kan räcka.

När jag finner, att detta var ett groft misstag — jag känner hela förödmjukelsen deraf — har jag tagit mig för att eftertänka,

om jag må hända allt ifrån den första riksdag och under alla de följande, som jag varit ledamot af denna kammare, skulle hafva till den grad tanklöst och värdslost genomläst Kongl. Maj:ts framställningar till Riksdagen, att misstaget helt och hållet är mitt eget fel, och dervid har jag åtminstone icke lyckats upptäcka annat än några få ord, som jag skall be om tillstånd att få citera, hvilka möjligen skulle kunna sägas innehålla en dock mycket lätt och beslöjad antydan derom, att något mera kunde behövas än de 3 å 4 millioner jag nyss nämnde. Den förekommer i ett referat i statsrådsprotokollet vid 4:de hufvudtiteln år 1869 öfver chefens för fortifikationen framställning till Kongl. Maj:t angående anslag till fullbordandet af skansen på Hästholmen. Efter att der omnämnts att skansens fullbordande kräfde 108,000 kronor, heter det bokstafligen på följande sätt: »Hvad anginge de af 1867 års komité, d. v. s. befästningskomitén, ifrågasatta täckvallarne voro de visserligen nyttiga och ändamålsenliga, men tillhörde mera *fulländningen af hela skärgårdens försvar*, såsom afsedda emot en å Hasselö landstigen fiende, och kunde således tillsvidare lemnas å sido.»

Jag har, som sagdt, icke varit i stånd att i riksdagshandlingarne från 1869 och intill denna dag upptäcka någonting annat än de nyss citerade orden: »fulländningen af hela skärgårdens försvar», som skulle kunna åtminstone för ej mera skarpsinnigt folk än jag antyda, att här fordrades mera, än hvad som redan beviljats och hvad vi, som äro militäriskt okunniga personer, trott vara tillräckligt, sedan nemligen Riksdagen först lemnat 3,750,000 kronor, och derpå ytterligare först 100,000 och sedan 70,000 kronor.

Jag vågar därför tro, att om man blir öfverraskad af en sådan framställning, som den nu förevarande, i yttersta grad öfverraskad, så är felet icke att söka, åtminstone icke uteslutande, i icke-fackmäns brist på insigt, utan är det delvis, ja kanske väsentligen att söka deri, att, *om* en fullständig plan och utredning af hvad Karlskronas fullständiga försvar skulle kräfva verkligen finnes, den aldrig blifvit, till sina hufvuddrag, Riksdagen meddelad.

Emellertid, hvad Riksdagen beviljade 1871, nemligen bortåt 4 millioner kronor, sedan den tre gånger å rad afslagit den jemförelsevis ganska obetydliga summan 108,000 kronor för fullbordandet af skansen vid Hästholmen, det bevisar riktigheten af hvad jag nämnde: Kom till Riksdagen med fullt exakta och bestämda uppgifter om hvad som erfordras, och det finnes en öfvervägande sannolikhet för att Riksdagen utan mycken tvekan och utan långt uppskof gifver allt hvad som behöfves! — När Kongl. Maj:t förledet är begärde anslag till ett batteri för snabbskjutande kanoner, så visste Riksdagen absolut ingenting på förhand att här fans en lucka i Karlskronas försvar, som behöfde fyllas, och jag ber, herr talman, att få fästa uppmärksamheten derpå, att, om detta batteri icke redan finnes der fullfärdigt, det icke är Riksdagens fel. Riksdagen har icke vetat någonting derom förr än i fjol, men af Kongl. Maj:ts proposition fingo vi då också veta, att chefen för fortifikationen gång på gång ända från 1880 gjort framställning om denna sak. Icke är det Riksdagens skuld, om batteriet icke är färdigt, icke är

*Angående
anslag till
påbörjande
af ett perma-
nent verk å
Aspö.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
påbörjande
af ett perma-
nent verk å
Aspö.*
(Forts.)

det Riksdagens skuld, om den öfverraskades af hvad här blifvit framställt, och icke heller — och det skall blifva konklusionen — är det Riksdagens skuld, om den tvekar att bifalla detta förslag. Ty den frågar sig med skäl: hvad fordras ytterligare, och kunna vi icke en gång få veta hela sanningen?

Jag skall icke göra något yrkande. Men om någon skulle framställa det förslaget, att Andra Kammaren måtte för sin del besluta en anhållan till Kongl. Maj:t, att Kongl. Maj:t ville fortast möjligt framlägga till Riksdagen ett fullständigt förslag med kostnads-uppgift rörande allt det, som fordras för att betrygga den viktiga platsen Karlskrona, skall jag rösta för ett sådant förslag.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Den af den siste talaren framställda åsigten, att för Riksdagen borde framläggas en fullständig plan öfver alla behöfliga befästningar och annan materiel, finner jag mycket rimlig. Jag har för min del redan förut varit betänkt på att för Riksdagen framlägga en dylik utredning och hoppas, att det snart skall kunna ske. Något litet öfverslag har redan gjorts då och då, och så mycket kan jag säga, att om man skulle uppsätta fullständigt ordnade befästningar, artilleri och utredning samt förråd, skulle man snart vara uppe på en summa af 60 å 70 millioner. Att en dylik plan bör framläggas är emellertid ganska tydligt, men jag bör framhålla, att en sådan plan står sig icke. Man ser att 1867 års befästningskomité hade föreslagit ett efter sin tanke tillräckligt belopp; men 1878 års komité har sedan modifierat dess förslag, och tio, tolf år senare har detta blifvit ytterligare modifieradt. Det är sådant som icke kan hjälpas. Hvad det beträffar, att vid 1869 års riksdag man fick för tredje gången förgäfves begära ett mindre anslag, men att år 1871 beviljades öfver tre millioner, så bör man icke glömma att 1870 års krig var emellan.

Herr Jonsson i Hof: Jag får börja med samma erinran som talaren på stockholmsbänken, eller att det är svårt för en icke-fackman att gifva sig in på och bedöma en sådan fråga som denna, och det skall jag icke heller göra, utan skall söka ställa mitt horoskop på grund af herrar militärers egna, något afvikande uppgifter om nödvändigheten af dessa befästningar. Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet har såsom hufvudsakligt skäl i dag framhållit, att om icke dessa öar blefve befästade, skulle fiendens pansarfartyg få ligga i fred och kunna vid lämpligt tillfälle landsätta trupper med lätt artilleri, som skulle kunna blifva farligt för Karlskrona stad och varf. Vid behandlingen af samma fråga i statsutskottet upplyste den sjömiliterare fackman, som der förde ordet till försvar för framställningen, att hufvudfaran låge deri, att genom landsättningen af dylikt lätt artilleri Kungsholmens fästning skulle kunna öfveröas med kastkroppar och besättningen decimeras. Faran för Karlskrona var då icke på fråga. Nu vet man icke, om det var ofullständighet i framställningen från denne talares sida eller om det icke lika gerna kunde vara en skiljak-

tighet i uppfattningen mellan de båda militärer, som jag åberopat. Men i hvarje fall tror jag dock, att man med skäl kan blifva tveksam att följa med på alla utflygter beträffande nya anläggningar, om hvilka regeringen den ena gången efter den andra gör framställning till Riksdagen. Låt vara, att också behof af dessa permanenta verk på två eller flera af öarne i någon mån skulle förefinnas, så undrar jag i alla fall om det kan vara planmessigt och riktigt att, under det man gifver anslag för armeringen för våra redan befintliga fästningar, som fordra så och så många millioner för anskaffande af artilleri, man samtidigt med detta, som måste taga flera år, också skall börja anlägga nya verk. Leder det manne icke till splittring af krafterna, som jag tror icke kan gagna åt något håll, och vore det icke bättre att hålla fast vid hvad man anser nödigast och söka göra så mycket som möjligt för detta och icke samtidigt komma med nya saker, som kanske icke på tio, femton år, hinna blifva färdiga? Äfven om jag icke vågar helt och hållet bestrida de anförda skälen för att lägga några verk på dessa öar, så kan man åtminstone hysa tvifvelsmål om nödvändigheten häraf. Man har sagt, att fienden skulle kunna landsätta lämpligt artilleri för att med kasteld öfverösa Kungsholmens fästning, och det är ju möjligt, men kan man väl icke säga tvärt om, att Kungsholmens fästning skulle kunna användas för att beskjuta fienden och göra det omöjligt för den att få upp detta artilleri, hvarmed den skulle beskjuta fästningen och Karlskrona stad, i fall dess lätta artilleri skulle räcka så långt. Men om också dessa permanenta verk blifva anlagda och om, såsom man förutsatt, en stor och stark pansarflotta skulle komma att lägga sig utanför, manne då dessa små verk på öarna skulle kunna stå emot elden från flottan, utan icke snart bli förstörda, så att landstigningen sedan skulle kunna försiggå utan hinder? Krigsministern är nog beredd att svara mig, att dessa verk skulle komma att nedsprängas i berget, så att besättningen icke skulle komma att utsättas för någon större fara annat än vid eldgifningen. Det må vara sant, men det utsluter icke möjligheten att de just blifva träffade i sjelfva ögonblicket de måste visa sin skottytta vid inrigningen och sålunda blifva förstörda. Jag tror således att huru man än ser saken, vår reservation i denna punkt icke kan sägas omotiverad, utan i stället stödd på goda skäl. Jag skall därför i likhet med mina kamrater yrka bifall till reservationen och afslag å Kongl. Maj:ts framställning.

Herr D. Persson i Tällberg: Det är nu första gången jag begärt ordet i denna kammare, och det är ej utan en viss tvekan, ja, kanske fruktan, jag i denna fråga ämnar säga några ord, ty genom att uppträda i en fråga sådan som denna utsätter man sig lätt för att blifva föremål för den beskyllningen att man är försvarsnihilist, ja, än mer, fosterlandsförrädare. Ingen kan likväl, vågar jag säga, vara mera angelägen än jag om att det vidtages sådana åtgärder, att vi må kunna i farans och nödens stund värna vår sjelfständighet, och ingen kan därför ej heller vara mer ange-

*Angående
anslag till
påbörjande
af ett perma-
nent verk å
Aspö.
(Forts.)*

Angående
anslag till
påbörjande
af ett perman-
ent verk å
Aspö.
(Forts.)

lägen än jag om att vi måtte hos vårt kära svenska folk inpregla och bevara den sanna fosterlandskärleken, hvilken enligt mitt förmenande i farans stund är minst lika mycket värd som vare sig tolf eller sexton centimeters kanoner. Båda äro visserligen nödvändiga, men de senare måste vi skaffa oss för penningar, under det att vi i högre grad kunna påräkna den förra, nemligen fosterlandskärleken, om vi äro något aktsamma om millionerna. Det är likväl icke mot anskaffandet af kanoner och andra artilleripjeser, som jag tänker göra några erinringar, utan det är om uppförandet af permanenta verk å Aspö, som jag tänker säga några ord. Såsom det förut blifvit erinradt i kammaren under diskussionen har chefen för fortifikationen upplyst om att kostnaderna för ett sådant verk skulle uppgå till 212,000 kr. Men vi hafva också såväl från statsrådsbanken som från andra talare blifvit erinrade om att det icke lär komma att stanna vid denna summa, utan att den kommer att blifva mycket högre, ty det är klart att skall man bygga fästningen måste man också bestycka den med lämplig attiralj. Men, kan man säga, det ligger ju intet ondt hvarken i att bygga fästningar eller att bestycka dem, ty vi behöfva ett väl ordnadt försvar, och deri vore väl anledningen för oss att rösta för bifall till Kongl. Maj:ts föreliggande förslag, men just den omständigheten, att jag är angelägen om att vi skola få ett *väl ordnadt* försvar, gifver mig anledning att förena mig med reservanterna och rösta för afslag. Chefen för fortifikationen har flera gånger och redan år 1884 framhållit nödvändigheten af att ytterligare befästa inloppet till Karlskrona, men då var en annan plats föreslagen, nemligen Hasslö. Från statsrådsbanken har i dag blifvit erinradt om att icke endast ifrågavarande ö, Aspö, skulle befästas, utan ännu flera, och det föreföll mig, som om befästningarna skulle ske i obegränsad utsträckning till öarne i hafvet. Vi hafva redan fästningar uppförda, till hvilkas bestyckande med pansarlavetter och kanoner fordras stora summor. Det har visserligen talats om öfverloppsmillionerna och det kan nog vara sant att under nuvarande förhållande finnas sådana, men jag kan icke underlåta att fästa uppmärksamheten derpå, att de personer, från hvilka dessa öfverloppsmillioner komma, icke lida af öfverflöd på pengar. Jag tror klokheten bjuda, att vi först se till att vi få de redan befintliga fästningarna bestyckade, innan vi besluta oss för uppförande af nya.

Jag nämnde, att jag skulle rösta för afslag å nu föreliggande förslag, derför att jag ansåg att vi borde få ett väl ordnadt försvar, och jag måste erkänna, att jag förgäfves sökt efter något ordnadt system med afseende på vårt försvarsväsende. Detta har äfven blifvit sagdt och framhållet af flere talare här i dag, så att jag kanske icke borde upptaga kammarens tid med att vidare orda härom. Jag vill dock säga, att det också dessutom finnes många andra talande skäl att rösta för afslag på ifrågavarande förslag. Jag har icke hört hvad som bör och kan göras för att vi skola få ett betryggande försvar och om det finnes någon gräns för millionfloden på detta område, eller om det är omöjligt för oss att uppnå detta stora mål. Jag har under senare tider besökt åtskilliga

s. k. försvarsmöten och der af militärer, som måste vara fackmän på detta område, fått veta, att fastän vi offra 25 à 30 millioner kronor om året vi dock äro utan försvar, och att vi skulle stå alldeles handfallna, om fienden skulle behaga anfalla oss. Jag tror icke mycket på ett sådant tal, men tror dock det vara nödvändigt, såsom förut blifvit sagdt, att vi från vederbörande få en plan för oss uppgjord, och det motstånd, som nu finnes på flera håll, skall då utan tvifvel falla. Motståndet skall gifva vika och vi skola vara benägna — jag åtminstone för min del, ty jag kan icke veta hvad andra tänka — för att få vårt land försvaradt. Jag vill dock dessförinnan veta, om det är sant att vi ännu, oaktadt så stora uppoffringar, äro utan försvar, ty då vore det kanske bäst att först som sist kasta yxan i sjön, men jag tror att svenska folket både har vilja och krafter att försvara sig. Jag tror också, att man icke borde stämplas som landsförrädare och försvarsnihilist, därför att man icke säger ja och amen till allt. Det är en gammal regel, som säger, att den är icke en klok byggmästare som börjar bygga utan att först beräkna kostnaderna, och äfven vi böra först veta hvad som nödvändigt erfordras och är möjligt för att upprätthålla försvarsbyggnaden. Folket ser upp till oss den dag som i dag är och följer utan tvifvel med spändt intresse våra handlingar och önskar, att vi måtte vidtaga sådana åtgärder att vi blifva mäktige att försvara oss mot en fiende, men också att vi må se på folkets tillgångar, så att det må kunna hafva sin torfva kvar och bygga och bo, der deras förfäder byggt och kämpat för ett älskadt fosterland.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid, utan tillåter mig att yrka bifall till reservanternas hemställan.

Härmed var öfverläggningen slutad; och sedan herr talmannen gifvit propositioner enligt de gjorda yrkandena, afslog kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 28—30.

Biföllos.

Punkten 31.

Till fortsättande af generalstabens topografiska arbeten hade Kongl. Maj:t för år 1892 äskat ett extra anslag af 90,000 kronor, men hemställde utskottet i föreliggande punkt, att för ändamålet måtte anvisas allenast 75,000 kronor.

I fråga härom anförde:

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Ännu en gång nödgas jag taga herrarnes tid i anspråk. Här gäller det dock ett ändamål, som icke är rent militäriskt, utan lika mycket af ett allmänt intresse, nemligen fortsättandet af generalstabens topografiska arbeten. — Kongl. Maj:t

*Angående
anslag till
påbörjande
af ett perma-
nent verk å
Aspö.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
generalsta-
bens topogra-
fiska arbeten.*

*Angående
anslag till
generalsta-
bens topogra-
fiska arbeten.*
(Forts.)

har i år likasom i fjor begärt 90,000 kronor, och utskottet har på samma sätt som i fjor tillstyrkt 75,000 kronor och icke funnit skäl att frångå sin förut uttalade åsigt. Men det är temligen utförligt visadt i fjor, att för de topografiska arbetena summan 75,000 kronor är alldeles för liten. Det har förut visserligen varit en god hjälp att för det ifrågavarande ändamålet få 75,000 kronor om året, men härmed har saken likväl icke blifvit bättre än förut; ty förut kunde man få icke obetydliga bidrag från anslaget till det ekonomiska kartverket. Herrarne veta, att dessa bidrag nu betydligt minskats. Från Norrbottens län finnes i detta fall intet bidrag att påräkna. Denna karta är af ganska stort intresse, liksom det äfven i öfrigt vore af stor vigt att få kartbladen öfver Norrbottens län färdiga så fort som möjligt. Dermed kommer i hvarje fall att dröja ännu någon tid. Sedermera, då dessa kartblad blifvit färdiga, vore meningen att använda den personal, som upprättat dem och derunder blifvit van att resa i fjelltrakter, att söderut utarbete kartor öfver Vesterbottens fjelltrakter, hvilka nu i kartografiskt hänseende äro så godt som okända.

Från ekonomiska kartverket hafva förut erhållits ganska betydliga penningebidrag, hvilka nu hafva blifvit inskränkta till 4,000 kronor om året, d. v. s. till ungefärliga betalningen för de arbeten, som generalstabens topografiska afdelning gjort för att förbereda de ekonomiska kartverken. Sist församlade statsrevision har äfven gjort anmärkning deröfver, att allt för mycket penningar tagits från ekonomiska kartverket till generalstabens topografiska afdelning. Med anledning af dessa ringa anslag är det nu, såsom jag förut framhållit, en mängd ganska viktiga arbeten, som måste läggas ned. Så är förhållandet t. ex. med revideringen af de gamla kartverken. Men det är gifvet, att, om å en karta, som förut varit mycket bra, lägges in en jernväg, har denna karta sedan icke samma intresse för allmänheten, derigenom att i och med jernvägens införande de allmänna landsvägarne äfven komma att förändra läge till följd af de nya vägarne till jernvägsstationerna. Dessa generalstabens topografiska kartblad hafva bland allmänheten vunnit stor efterfrågan, och en stor mängd af dem försålts, hvarför allmänheten äfven haft pretentioner på, att kartbladen undan för undan skola revideras. Likaså finnes der en utarbetad, mycket vacker höjdkarta öfver södra Sverige till Mälardalen. En del deraf är visserligen tryckt, men det finnes inga penningar till tryckning af det öfriga. På samma sätt är det med hela den norra delen af generalkartan öfver Sverige. Den ligger färdigritad, men medel saknas att trycka densamma. Dessa kartor äro behöfliga för många personer, men man har, som sagdt, inga penningar till att låta trycka dem.

Slutligen skulle det nu äskade anslaget användas till fältmätningar; sedan kartan öfver Vermland afslutats, vore meningen att börja med kartläggning af den sydliga delen af Norrländska kuststräckan. Det är icke blott af intresse i militäriskt hänseende, utan äfven af den allra största vigt för de flesta andra branscher inom landet, att få en fullständig karta öfver Sverige, synnerligen

då det här gäller trakter, som på 60 à 70 mil icke äro kartlagda, åtminstone icke något att tala om.

På grund af dessa enligt mitt förmenande viktiga skäl har Kongl. Maj:t nu hos Riksdagen begärt för det ifrågavarande ändamålet detta högre anslag af 90,000 kronor för år 1892.

*Angående
anslag till
generalsta-
bens topogra-
fiska arbeten.
(Forts.)*

Herr Lyttkens: Jag medger gerna, att topografiska corpsens kartor äro ett utmärkt arbete, ett arbete af den beskaffenhet att det är värdt alla de omkostnader, som derpå blifvit nedlagda. Men att höja detta anslag nu, då vi på så vis hushålla med våra medel, att vi utge andra kartor som äro af ringa eller ingen nytta, anser jag icke lämpligt. Härmed afser jag de ekonomiska kartverken. Om vi ansloge alla pengar, som vi ge ut för de ekonomiska kartverken, åt topografiska corpsens kartverk, så skulle vi få mycket mera nytta af pengarna, ty de ekonomiska kartorna äro af den beskaffenhet att om de också för i år äro af någon betydelse, så bli de om ett par år snart sagdt af intet värde. Alla de pengar, som påkostas de ekonomiska kartverken, huru väl de än äro utarbetade, anser jag således — tvärt emot hvad statsrevisorerna härutinnan hafva sagt — vara utan ändamål. Men enär något förslag att indraga dessa anslag icke blifvit framlagdt, så skall jag nu inskränka mig till att yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 32 och 33.

Biföllos.

§ 2.

Härefter föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 11, i anledning af väckt motion om tillägg till 14 kap. 3 § giftermålsbalken.

Utskottet hemställde i detta utlåtande, att ifrågavarande inom Första Kammaren af herr *F. T. Borg* väckta motion, n:o 25, — åsyftande befogenhet för fattigvårdsstyrelse, som i följd af mannens underlåtenhet att försörja sin hustru, nödgades lemna henne understöd, att med hustruns samtycke begära skilsmessa för ett år — icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

*Om tillägg
till 14 kap.
3 § giftermålsbalken.*

Ordet begärdes af

Herr Boöthius, som yttrade: Ehuru, då utskottet afstyrkt detta förslag och Första Kammaren, enligt hvad jag hört, redan afslagit det, några utsigter icke torde förefinnas att få motionen igenom i denna kammare, anser jag mig dock böra för ett ögonblick taga uppmärksamheten i anspråk. Syftet med denna motion har nemligen förefallit mig så behjertansvärdt, att jag icke kan annat än beklaga, att utskottet utan vidare afstyrkt densamma. En hvar, som har något närmare reda på fattigvårdsförhållandena i våra städer, måste medge att den mörka skildring, motionären uppdragit, är befogad. Det fins allt för många familjer i hvilka

Om tillägg
till 14 kap.
3 § gifter-
målsbalken.
(Forts.)

hustrun är den, som måste underhålla familjen, och icke nog med det, utan hvad hon bygger upp, det rifver mannen ner, icke blott i ekonomiskt, utan äfven i moraliskt hänseende. Frågar man då, hvarför sådana hustrur icke begära skilsmessa, så blir svaret, att de icke våga det, därför att de då skulle utsätta sig för sina mäns brutalitet under den långa tid, som erfordras, innan skilsmessan kan komma till stånd. Då nu motionären föreslagit ett sätt att afkorta denna tid, synes mig hans motiou värd all uppmärksamhet. Utskottet har deremot anfört två saker. Först och främst, att hustrun i alla fall icke blefve skyddad mot mannens brutalitet. Ja, men, som jag redan nämnt, den tid, under hvilken hon skulle vara utsatt därför, skulle enligt motionärens förslag bli betydligt kortare, och det är sålunda åtminstone ett framsteg, motionen afser. Det andra skälet, som utskottet anfört, är att dessa förhållanden äro allt för grannlaga, för att en offentlig myndighet skulle blanda sig i dem. Ja, mine herrar, detta kan från ideel synpunkt vara berättigadt. Men i detta som i andra fall tror jag, att den rätta idealiteten är den, att vi taga förhållandena i skärskådande sådana de äro. Och det förhållande, hvarom nu är fråga, är så blottadt på all idealitet och all grannlagenhet, att här bör verkligen icke bli tal om någon grannlagenhetssynpunkt. Här gäller det helt enkelt blott att skydda den olyckliga qvinnan emot mannens brutala behandling. Det synes mig därför som om detta vore ett fall, då samhället genom någon sin institution borde komma den svage, som icke mäftar värna sig sjelf, till hjälp.

Då jag emellertid kan förstå, att motionen i den form den föreligger icke gerna kan antagas, vill jag icke framställa något yrkande, utan endast uttala en önskan, att, i fall en motion i samma syfte kommer fram vid en följande riksdag, lagutskottet då måtte egnas densamma en mera sympatisk behandling än som kommit den nu förevarande till del.

Häruti instämde herrar grefve *Hamilton*, *Höjer*, *Beckman*, *Fjällbäck*, *Wavrinsky*, *Johansson* från Stockholm, *Palm* och *Zotterman*.

Herr *Wester* anförde: Herr talman! Ehuru här icke framstälts något yrkande, och jag sålunda hade kunnat undgå att upptaga kammarens tid, vill jag dock säga, att lagutskottet afstyrkt motionen, som det synes af motiveringen, hufvudsakligen af det skäl, att motionären föreslagit, att fattigvårdsstyrelsen skulle göras till målsman eller rättare advokat för hustrun; och att lagutskottet ansett att fattigvårdsstyrelsen icke är rätter myndighet att taga sådana angelägenheter om hand.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes icke. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 3.

Herr *S. J. Boëthius* aflemnade en motion, n:o 172, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om revision af riksakten, hvilken motion bordlades.

§ 4.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:
herr *N. Hanson* i Berga under 12 dagar från och med den 3 instundande mars; och
herr *Folke Andersson* under 5 dagar från och med den 1 instundande mars.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:
konstitutionsutskottets memorial n:o 1, med uppgift å hvilande förslag till ändringar i grundlagarne; samt statsutskottets utlåtanden:
n:o 17, angående riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit, sedan ansvarighet senast tillerkändes fullmäktige i nämnda kontor;
n:o 18, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående eftergift af viss del af kronans rätt till danaarf efter arbetaren *Karsten Ekberg* från *Hessleberga*;
n:o 19, i anledning af väckt motion om inlösen till statsverket af vissa frälseskatteräntor;
n:o 20, i anledning af väckt motion om ändrade bestämmelser i fråga om tiden för kronoarrendenas och grundskatternas erläggande;
n:o 21, i anledning af väckta motioner om helgonskyldens afskaffande; och
n:o 22, i anledning af väckt motion om utredning rörande kronans eganderätt till ett jordområde inom *Motala socken* i *Aska härad* af *Östergötlands län*.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 10,16 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.